EL MÓN DEL TRINQUET DE BURJASSOT

SANTIAGO LÓPEZ GARCIA ab la col·laboració d'ARTURO CERVELLERA MOSCARDÓ.

Burjassot. 27-31 Març 2020

EL MÓN DEL TRINQUET DE BURJASSOT

(basat en el llibre *El Trinquet de Burjassot*, dels autors Arturo Alonso Castillo i Santiago López Garcia i ab l'assessorament de Manuel Arroyo Zarzo).

© Santiago López Garcia.

Creació, disseny i maquetació: Santiago López Garcia.

Reservats els drets de propietat intel·lectual d'autor. Sols es permet l'us d'esta obra a efectes de persones particulars, pero sense fer us comercial, ni reproduir total o parcialment els textos i imagens sense la deguda autorisació de l'autor.

C.D.U.- 398 //725//796//911.3 //946.731 Burjassot

Text en valencià.

I.S.B.N.- 978-84-923946-7-8.

Depòsit legal: (en tramitació).

DEDICATÒRIA.

A totes les persones de Burjassot, desitjant-les que esta llectura els puga servir tant de distracció com d'instrucció en temàtica de la nostra ciutat durant estes jornades de la quarantena provocada pel Covid-19. I en record a les víctimes d'esta terrible pandèmia.

Il. 1) Pilota de vaqueta. Col·lecció particular.

Presentació.

Estem en confinament domiciliari obligatori per culpa de la pandèmia del virus Covid-19. Passades les dos primeres setmanes. I passat, un poc, l'inicial estat de shock, he decidit oferir als possibles lectors el present llibre. Esta obra, en edició digital, està basat en el llibre original, titulat "El trinquet de Burjassot", el qual va ser editat per l'Associació Cultural L'Almara, l'any 1995, sent el seu primer llibre que encetava la sèrie denominada "Quaderns monogràfics sobre Burjassot". Dit llibre presentava en la seua portada els seus dos autors: Arturo Alonso Castillo i Santiago López Garcia. El llibre, tingué 42 pàgines numerades més atres quatre sense numerar.

Han passat 25 anys, ¡quasi res!. Inclús, aquell llibre està ya descatalogat. La veritat és que fa uns anys pensarem en fer una segona edició d'aquell llibre, degut a l'èxit d'acceptació que tingué en el seu dia. Pero no es pogué fer...

¡sempre la peremptorietat econòmica en l'edició de llibres!. Pero, actualment, l'edició de publicacions en digital, que es basen en la publicació en Internet o medis electrònics, i l'obligada quarantena que estem patint, m'ha donat la possibilitat de plasmar el meu desig de proporcionar, als lectors que vulguen, el poder llegir una nova edició actualisada d'aquell llibre de forma totalment gratuïta i ab totes les comoditats que proporciona l'accés via Internet.

Cal que els informe que esta edició, que en temps normals podria haver-se publicat en paper, és, evidentment, un text completament repassat, actualisat i ampliat (ab les precipitacions i limitacions d'estos moments), comptant ab les noves aportacions que s'han vingut fent en estos últims anys, com per eixemple els testimonis que ens aportà el burjassoter Sr. Salvador Martí Blat ("Voro l'esquilaor" el fill de l'últim trinqueter de Burjassot), i que també relatà junt ab el pilotari

aficionat, Laureano Cervera Viadel (de Losa del Obispo) en el programa de radio que es va emetre en el programa "*Arrels i Tartana*" de Radio Burjassot, en data 12 de decembre de 2017, on se'ls va entrevistar. Lamentablement, no fa molt, patirem el decés de "Voro".

També s'ha inclòs ací l'interessant treball que va redactar en 2019 el Dr. D. Arturo Cervellera Moscardó, relatiu a la família Sequera en Burjassot; família que, com molts llegirien en el llibre "*El Trinquet de Burjassot*" i atres coneixeran ara, tingué el protagonisme en la construcció i funcionament del trinquet de Burjassot.

Este llibre, que ve a ser com una espècie de segona edició d'aquell llibre publicat en 1995, també està escrit en valencià; en el valencià que ens han transmés els nostres yayos i pares. Per això, vullc dirigir-me a les persones que no tinguen facilitat en llegir el valencià, proposant-los que ho intenten, puix s'ha de considerar que un tema com el que tractem: el món del

trinquet de Burjassot, s'havia d'escriure en la mateixa llengua que s'ha emprat en eixe món; tan atractiu com desconegut durant la immediata època anterior a la nostra benvolguda etapa autonòmica.

Cal també dedicar un record al coautor del llibre publicat en 1995, Arturo Alonso Castillo, (que ens afligí molt quan faltà en 1998), també un record a Manuel Arroyo Zarzo† "Sarso" (fill del primer trinqueter "Sarso") que, gràcies al seu coneixement en la matèria i a la seua portentosa memòria, es va poder confeccionar tant aquell llibre, com abans els artículs que sobre el Trinquet anàrem publicant en la Revista d'Informació Municipal (Bolletí Oficial Municipal) en anys anteriors.

Vixca el joc de pilota, al que no caldria afegir l'adjectiu de valenciana, perque és consubstancial, sense dubte, a Valéncia. Tan famós que inclús molts escriptors l'han tractat.

Agraïment.

En primer lloc he de demanar la comprensió i consideració de tots vostés quan passen a llegir este llibre. Ho dic perque, tal volta, no estiga tan acabat com haguera volgut entregar-ho. Pero, com ya he dit adés en la presentació, i vostés es faran càrrec, en esta precària situació les dificultats a l'hora de confeccionar un treball com este, lluny de Burjassot, tancat en casa i sense poder accedir a documents que no tinc a mà, així com la voluntat de confeccionar-lo en el menor temps possible, condicionen el resultat final.

No obstant, ausades que l'he fet lo millor que he pogut. I gràcies a varies persones, a les que he demanat ajuda i col·laboració, el treball a quedat prou digne. Per ad això deixe constància del meu agraïment, en primer lloc, a la meua esposa, Maria Salut, per la seua comprensió i ajuda millorant el resultat final. També al bon amic Arturo Cervellera

Moscardó, que ha aportat, a més del seu suport, un treball seu, recentment publicat, que li he sol·licitat, a més de diverses fonts d'informació, que queden citades adequadament. També cal agrair a totes i tots els administradors i membres dels grups públics de *Facebook*, així com dels *blogspot* relatius a Burjassot, que estan mantenint ab la seua activitat els bons ànims dels seus seguidors.

I, sobre tot, també, a totes aquelles persones tant professionals, especialment del sector sanitari, així com tots els demés, i components d'institucions que entre totes estan posant el seu cos i la seua ànima en pal·liar els devastadors efectes d'esta cruel pandèmia.

Prefaci.

Durant els anys 1960 i 1970 Burjassot també experimentà una série de canvis, tant demogràfics com etnològics i socials, que feren canviar molts aspectes de la situació anterior.

Entre atres, l'activitat del trinquet, que es tallà definitivament en 1964 per a fer una finca en el seu lloc. De fet, en els anys 70 i 80 semblava que ya pràcticament havia quedat esborrada la seua história. No obstant, algunes persones, sobretot majors, guardaven records i experiències vixcudes en primera persona relacionades molt directament en el món del trinquet de Burjassot, especialment, entre atres, el Sr. Manuel Arroyo Zarzo i el Sr. Salvador Martí Blat.

Com ya saben vostés, intentàrem deixar constància de tot eixe món tan especial, recopilant memòries, documents i records publicant uns artículs en la R.I.M. i el posterior llibret editat per l'Associació L'Almara, ab la

participació del Sr. Arturo Alonso Castillo i la col·laboració de Manuel Arroyo Zarzo. Com també saben vostés, posteriorment intentarem tornar a publicar una nova edició ampliada, pero no va ser possible; una pena, puix el Sr. Salvador Martí Blat ens havia aportat més testimonis i informació. Inclús redactarem junts un esborrany del futur pròleg.

Ara, en esta ocasió, i en la seua memòria, passe a transcriure algunes manifestacions seues.

"*En són molts els records que guarde del món de la pilota i del trinquet. Recorde a mon pare i a tants bons amics d'aquella época. Recorde que mon pare es va fer càrrec del trinquet en les següents circumstàncies: durant la guerra civil el trinquet passà a ser requisat pels representants de la Creu Roja, pero enseguida quedà tancat. Abans de tot açò, qui portava el funcionament del trinquet era el Sr. Bernardo Zarzo Arnau (fill de "Sarso"). Davant de la situació de paralisació de l'activitat, molts aficionats es preocuparen per buscar alguna*

possibilitat. I així, al comentar-li-ho a mon pare, decidí anar ell a plantejar als representants de la Creu Roja local que se'n faria càrrec de l'organisació d'una partida per a que el públic de Burjassot poguera distraure's sense tindre que anar a Valéncia. Davant de la possibilitat d'obtindre uns ingressos econòmics s'afavorí l'autorisació. La partida va ser un èxit. Pero després es va tancar novament. No obstant, tornà a proposar el manteniment de les partides. I li plantejaren la possibilitat de reobrir-lo cobrant-li un lloguer. És va fer l'ànim, encara que la condició era arriscada, pero pagà el lloguer. Així es mantingué la situació un tant precària fins al final de la guerra civil. Després, en el nou règim, la propietat tornà a les monges de l'Asil d'ancians. Des de l'any 1937, data en que tenia huit anys, vaig viure el món de la pilota al costat de mon pare. Després del 1939 li ajudava, principalment, encarregant-me de "marchar", és dir: fer casar i moure les travesses. També juguí com aficionat.

Hi ha que reconèixer que el joc era consubstancial a les apostes on es jugaven els diners. A vegades es calfaven les travesses, es dir: augmentava l'interés d'una partida. I per tant, alguns els perdien. Mon pare, com atres trinqueters, solia ajudar de forma discreta als pilotaris per a que pogueren guanyar-se algun duro, en unes époques molt precàries.

Per a nosatres va ser molt traumàtic el tancament i demolició del trinquet. Allí ara està la finca que diguem "del trinquet", que va promocionar el promotor i constructor, Ismael Barceló Beltran, en una época en la que es necessitaven i construïen moltes vivendes de protecció oficial en ciutats com Burjassot.

Com record del trinquet guarde varies pilotes de vaqueta i un tros de la corda que estava fixada de banda a banda de les parets laterals del trinquet. ¡Tan de bo!. Si poguéreu aconseguir que es faça el museu etnogràfic de Burjassot!. En molt de gust aniria." Ens va dir.

EL MÓN DEL TRINQET DE BURJASSOT.

SUMARI:

a) ORÍGENS DE LA PILOTA VALENCIANA.

b) CONSIDERACIONS SOBRE EL JOC DE LA PILOTA EN VALENCIA.

c) DIFERÈNCIES ENTRE EL FRONTÓ I EL TRINQUET.

d) ORIGEN HISTÒRIC DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

e) CARACTERÍSTIQUES GENERALS DELS TRINQUETS VALENCIANS.

f) ELS JUGADORS O PILOTARIS.

g) CARACTERÍSTIQUES DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

h)ANÈCDOTES DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

i) MISCELÀNIA SOBRE EL BURJASSOT DE FINALS DEL SEGLE XIX.

j) ELS JUGADORS DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

k) RELACIÓ CRONOLÒGICA DELS TRINQUETERS QUE REGENTAREN EL TRINQUET DE BURJASSOT, DES DE LA SEUA CONSTRUCCIÓ EL 1897 FINS A LA SEUA DEMOLICIÓ EL 1964.

l) LA FAMILIA SEQUERA I BURJASSOT.

ANNEX:

ILUSTRACIONS.- DIBUIXOS, FOTOS, ETC.

FONST D'INFORMACIÓ.

DOCUMENTACIÓ.

BIBLIOGRAFIA.

EL MÓN DEL TRINQUET DE BURJASSOT

a) ORÍGENS DE LA PILOTA VALENCIANA.

La teoria de l'estudiós de la pilota Llorenç Millo i d'atres autors, és que l'orige del joc de pilota que coneguem està en els jocs de l'antiga Roma, els quals foren introduïts en diverses províncies o països de l'Imperi.

El fet és que fins al segle XVIII es jugava a una modalitat de joc pareguda al nostre joc a llargues en algunes regions de França, Itàlia, així com també en la major part de la península ibèrica. Pero per diverses circumstàncies desaparegué la seua pràctica en quasi tota Espanya; en França evolucionà a una atra modalitat, i en Navarra i el denominat País Basc, també evolucionà deixant de jugar-se el joc tradicional i adoptant atres variants. No obstant, en Valéncia es mantingueren les modalitats antigues, destacant el joc a llargues.

Originalment es deia jugar a llargues, que era la modalitat més practicada, encara que també es practicaven moltes atres modalitats com a raspall o raspallot, a rebot, a "galocha", i a "percha". Atra modalitat, pero concreta per al joc dins del trinquet, és l'escala i corda, esta ya molt més moderna puix començà a la primeria del segle XX, i que és la més practicada actualment.

Il. 2) Detall del pilotari en el quadre de José Bru Albiñana titulat: *Joc de Pilota a Llargues.* (any 1881).

b) CONSIDERACIONS SOBRE EL JOC DE LA PILOTA EN VALÉNCIA.

En Valéncia, des del seu començament vingué jugant-se una o atra de les modalitats, les quals també es dividixen en dos grans grups: el joc “obert” (o al carrer) i el “tancat” (o al trinquet).

La pilota (valenciana) s’ha practicat tant per aficionats com per professionals. Les partides d’aficionats normalment s’han jugat en el carrer, i en els trinquets han fet les seues partides els professionals, si bé, actualment, gràcies a la potenciació de les escoles de pilota els trinquets són també aules del deport.

En una história tan llarga i dilatada, a través dels segles, el nostre joc nacional ha vixcut èpoques on la seua sort millorava o empitjorava, encara que s'ha de reconèixer que generalment era un malviure, ya que patia secularment una abandó per part de les institucions públiques quan no una persecució ben patent, i únicament, gràcies a que és un deport arrelat ací en allò més fons d'unes capes socials populars que han mantingut formes de vida tradicional lligades a la terra, s'ha pogut mantindre fins als nostres dies, en que, afortunadament, s'ha reviscolat, potenciant-lo i patrocinant-lo.

Cal dir també que, l'afició encara que minoritària, pero d'autèntics cavallers, sempre ha estat present i que l'aparició de grans pilotaris l'ha feta reviscolar ab més forces que abans.

El fet, és que ab l'esplendor que experimentà en èpoques més bé recents, algunes poblacions arribaren també a gaudir de trinquets construïts a l'efecte.

Un aspecte a destacar és que sent el joc de pilota patrimoni popular del poble valencià, ha estat fins ara com u dels pocs ambients on s'ha utilisat la llengua valenciana autèntica.

Respecte al joc en general, -resumint molt, perque són varies les modalitats i prou diverses- hem de dir concretant-nos a la més comuna que es juga en el

trinquet que els contendents es situen els uns encarats als atres, tenint com a regla general, més o manco, el jugar la pilota de manera que no estiga parada, iniciant el joc ab el “saque” o acció de “ferir”, i després de que la pilota està dins de l’estricte terreny de joc pegant-li per l’aire o al primer bot adés de que torne a tocar per segona vegada qualsevol paret o pis, i tirant-la al terreny contrari ab la intenció de que el o els contraris no la puguen jugar o tornar.

Element fonamental és la pilota ab la qual juguen; pilota menuda, de cuiro o correja, i molt dura, anomenada pilota de vaqueta.

La manera de comptabilisar com va guanyant-se la partida en el trinquet no seguix l’ordre de numeració ordinària o decimal normal, sino que seguix els sistema sexagesimal, comptant-se per “quinze, trenta, val, i joc”, manera característica i tradicional.

Per aconseguir el joc se n’han de dur, per lo manco, dos quinzes d’avantage.

Així mateix, en les modalitats de carrer; a llargues, a raspall, es compten les denominades “ralles” que li’n donen animació a la partida. Les ralles també es comptaven en el trinquet, encara que fa molt de temps que caigueren en desús.

Respecte a les diverses modalitats de joc, cal destacar (a banda del joc a llargues) el raspall, on normalment la pilota va per terra, jugant-se sense corda, i la “galocha” que consistix en l’enfrontament de dos equips, separats per una corda a una altura d’un metro seixanta cinc centímetres. Així mateix es necessita una atra corda per a efectuar la ferida (traure la pilota), que es fica a uns tretze metres de l’atra i a 2´5 o 2´75 d’alçària,... encara que antigament era un “gancho” de ferro agarrat en la paret o un pal vertical denominat “galocha”. Baix de la corda galocha es pinta un dau de més o manco 7 metres de llarg per 1´75 d’ample.

c) DIFERÈNCIES ENTRE EL FRONTÓ I EL TRINQUET.

Com diu Llorenç Millo, alguns aficionats a la filologia fan derivar la paraula “trinquet” de la francesa “***triquet***”, que identifica una menuda raqueta feta de budells, ab la qual els jugadors, per no emprar la mà nua, impulsaven la pilota. Tant si és vàlida como no la derivació filològica, el cas és que, hui, i des de fa uns segles la paraula aprofita per a denominar aquells locals tancats on es practica el joc de pilota.

I ací tenim una de les diferències entre el frontó i el trinquet; puix aixina com el frontó, encara que haja estat

construït a l'interior d'un edifici, serà sempre considerat com un joc obert, per tal de que la pilota sols pot jugar-se, botant-la o colpejant-la contra tres parets o murs, quedant obert, per lo manco teòricament, un atre costat que servix per a aposentar-hi possibles espectadors. Per contra el trinquet, és qualificat de joc tancat, puix les quatre parets que el delimiten tanquen l'espai rectangular, i prenen part en el desenroll del joc.

Pero, encara hi ha atres moltes diferències, la fonamental està en que en el frontó es juga a pilota morta, açò és, matada en la paret sempre, i en el trinquet es juga ab els contendents front a front sense matar la velocitat de la pilota.

d) ORIGEN HISTÒRIC DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

Burjassot fon una d'estes poblacions, on el seu trinquet gaudí de fama i prestigi, pero ab els pas dels anys, el solar del trinquet fon afectat pel desenroll urbanístic de la ciutat, sent assolat i substituït per un gran bloc de vivendes.

Un trinquet com aquell no s'ha tornat a construir en Burjassot. Per això, en record d'aquell trinquet, del qual fa més de cent anys que es va inaugurar, es varen fer els artículs en la Revista d'Informació Municipal en l'any 1994, el llibre en 1995, així com esta nova i actual edició

ab la mateixa il·lusió que sempre hem tingut de que torne a reviscolar al poble l'afició pel nostre deport nacional.

L'existència del trinquet de Burjassot es deu a una anècdota curiosa i simpàtica, ocorreguda cap a finals del passat segle XIX, que tan sols la coneixien els protagonistes i poques persones més. I que tal com tingué l'amabilitat de explicar-me-la el Sr. Manuel Arroyo Zarzo, ara la torne a narrar.[1]

Ací en Burjassot tenia, a finals del segle XIX, una mansió la família del general Sequera en el carrer rotulat en aquella època com carrer Nou, concretament en l'última tram[2], ya pròxima al mur de la cara oest de l'edifici de Les Siges, carrer que després passaria a ser Obispo Muñoz Izquierdo, nº 111, així com uns terrenys contigus, els quals donaven per darrere al carrer de Llíria[3].

Passaren els anys,... el fill del Sr. Sequera, al qui deien Leopoldo de Sequera Díez de Rivera, era un fadrí conegut en el poble. Col·loquialment també li deien "*Leopoldín*". I així mateix, degut al seu caràcter molt senzill, era també conegut pel nom abreviat de "*Polín*".

[1] Es precís dir que, el Sr. Manuel Arroyo Zarzo, quan em va orientar i assessorar, va expressar-me que ho faria, pero sense aparèixer ell entre els autors (volia mantindre's anònim). No obstant, en el llibre que es publicà, deixí algunes pistes per a que quedara recollit el seu nom. Ara, passats els anys, és de justícia deixar clar que el Sr. Manuel Arroyo Zarzo (D.E.P.) va ser qui em va aportar tota esta informació.

[2] Actualment, es denomina plaça Sequera, nº 10.

[3] Llegir referències documentals en l'ANNEX final.

Amic del Sr. Polín era el veí de Burjassot, Sr. Zarzo (*Sarso*)[4], que aleshores era el trinqueter del trinquet de "Marchalenes". Els dos eren parroquians del bar de Pedrós (ubicat en la planta baixa de l'edifici de la torreta miramar que fa cantó ab la plaça d'Emilio Castelar i el carrer Jorge Juan), i un bon dia estant els dos en una de les tauletes , raonant en bona harmonia, se li va fer tard al Sr. Zarzo, que digué que havia d'afanyar-se per arribar a bona hora al seu trinquet de "Marchalenes". En aquell moment contestà el Sr. *Polín*, dient-li que si volia li faria un trinquet en Burjassot per que no tinguera que marejar-se en fer desplaçaments.

I així l'idea prengué forma. El fet és que hi havia un negoci potencial, afició, jugadors, i també un públic que necessita un lloc on distraure`s sense eixir del poble. I el Sr. Leopoldo en una decisió en que tindria que vore la seua visió comercial i el seu altruisme fon el patrocinador de l'existència del trinquet en el nostre poble.

Encara que podem afirmar que ya existia anteriorment en Burjassot un lloc per al joc de pilota[5].

---

[4] Bernardo Zarzo Aurell "Sarso".

[5] De fet en els libres on es registraven els arbitres municipals, es nomena el referent al "juego público de pelota" a més dels "del peso y medida de uso voluntario, pozo público, y la yerbas de propiedad..." citats en l'acta de 27 abril de 1877.
De tota manera, està clar que se jugava també en qualsevol carrer tancat, aprofitant els murs de les cases grans. Per este motiu, i ab la finalitat d'estalviar les continues molèsties i el deteriorament de les fronteres laterals de les seues cases, el propietaris afegien cantoneres, ànguls i demés impediments físics al colp de les pilotes.

Il. 3) Antic edifici de la família Sequera en el carrer Nou de Burjassot, que va ser dedicat per la senyora Mercedes de Sequera Díaz de Ribera a la fundació de l'asil d'ancians. Fotografia inserta en el programa de festes d'agost de 1927.

(En la pàgina següent):

Il. 4) Arbre genealògic de les generacions relacionades ab D. Leopoldo de Sequera y Díez de Rivera (1849-1909).

Autor: Arturo Cervellera Moscardó (2018).

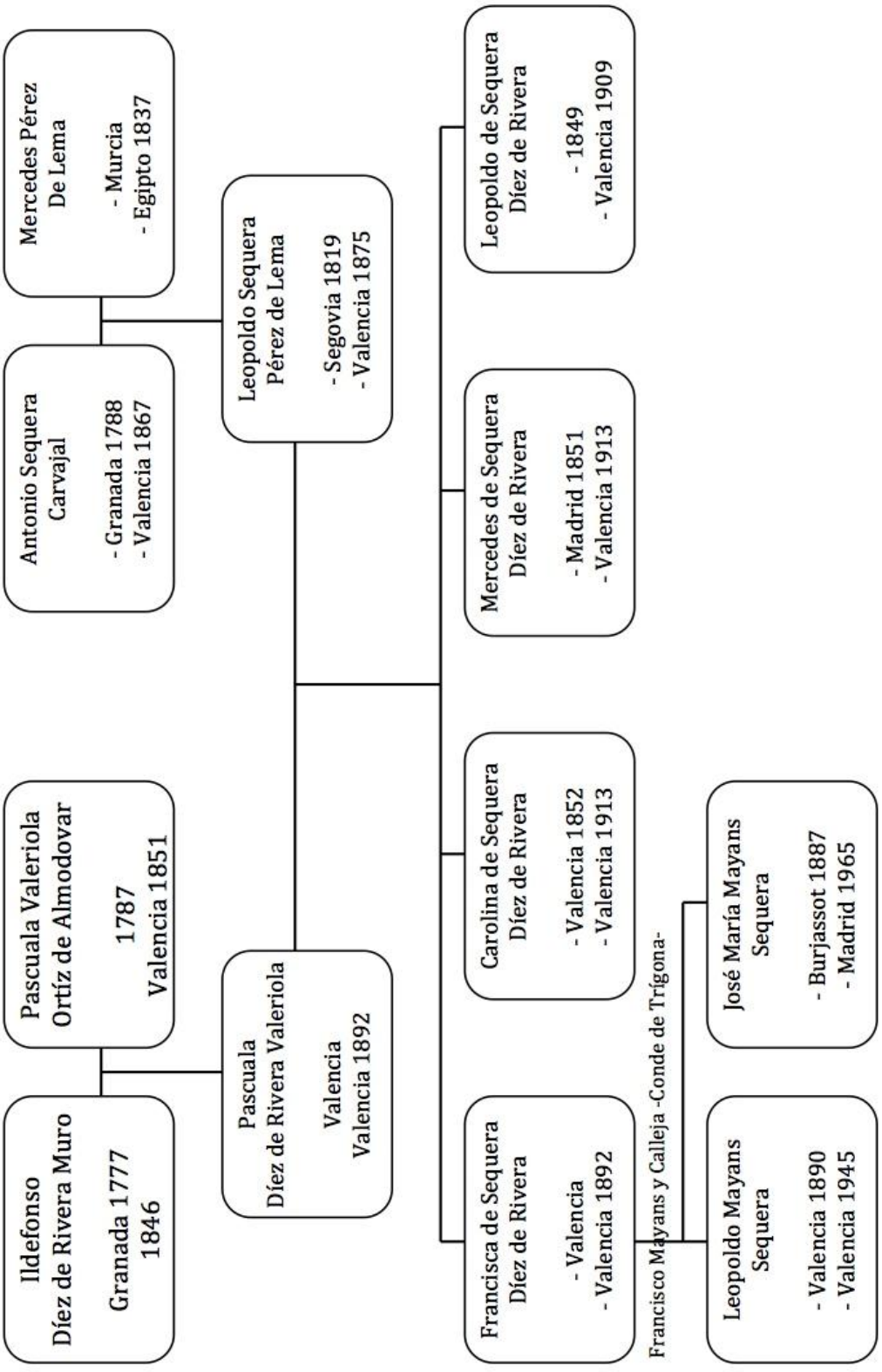
Ildefonso Díez de Rivera Muro
Granada 1777
1846
Pascuala Valeriola Ortíz de Almodovar
1787
Valencia 1851
Antonio Sequera Carvajal
- Granada 1788
- Valencia 1867
Mercedes Pérez De Lema
- Murcia
- Egipto 1837
Pascuala Díez de Rivera Valeriola
Valencia
Valencia 1892
Leopoldo Sequera Pérez de Lema
- Segovia 1819
- Valencia 1875
Francisca de Sequera Díez de Rivera
- Valencia
- Valencia 1892
Carolina de Sequera Díez de Rivera
- Valencia 1852
- Valencia 1913
Mercedes de Sequera Díez de Rivera
- Madrid 1851
- Valencia 1913
Leopoldo de Sequera Díez de Rivera
- 1849
- Valencia 1909
Francisco Mayans y Calleja -Conde de Trígona-
Leopoldo Mayans Sequera
- Valencia 1890
- Valencia 1945
José María Mayans Sequera
- Burjassot 1887
- Madrid 1965

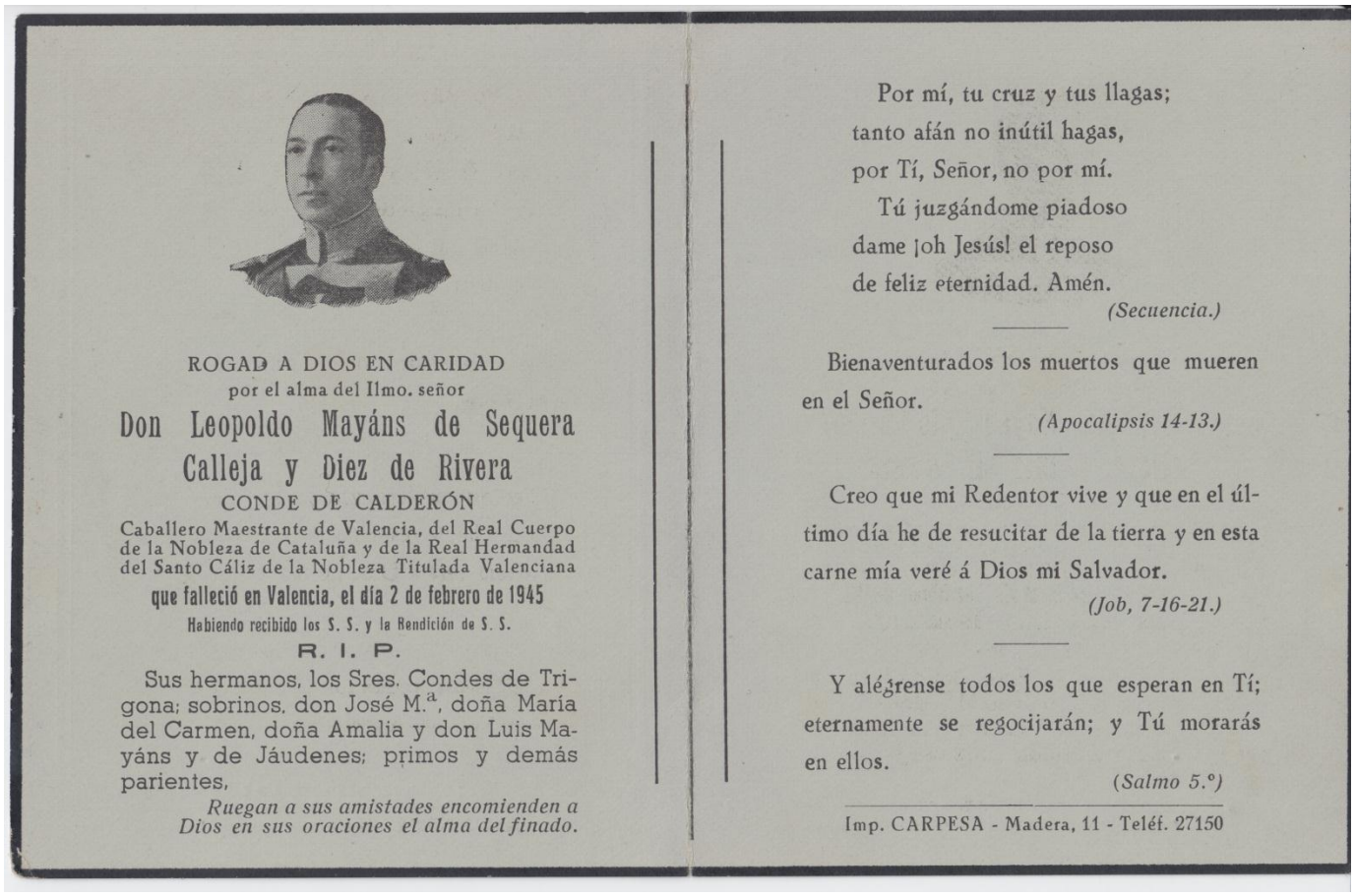

ROGAD A DIOS EN CARIDAD
por el alma del Ilmo. señor

Don Leopoldo Mayáns de Sequera Calleja y Diez de Rivera

CONDE DE CALDERÓN

Caballero Maestrante de Valencia, del Real Cuerpo de la Nobleza de Cataluña y de la Real Hermandad del Santo Cáliz de la Nobleza Titulada Valenciana

que falleció en Valencia, el día 2 de febrero de 1945

Habiendo recibido los S. S. y la Rendición de S. S.

R. I. P.

Sus hermanos, los Sres. Condes de Trigona; sobrinos, don José M.ª, doña María del Carmen, doña Amalia y don Luis Mayáns y de Jáudenes; primos y demás parientes,

Ruegan a sus amistades encomienden a Dios en sus oraciones el alma del finado.

Por mí, tu cruz y tus llagas;
tanto afán no inútil hagas,
por Tí, Señor, no por mí.
Tú juzgándome piadoso
dame ¡oh Jesús! el reposo
de feliz eternidad. Amén.

(Secuencia.)

Bienaventurados los muertos que mueren en el Señor.

(Apocalipsis 14-13.)

Creo que mi Redentor vive y que en el último día he de resucitar de la tierra y en esta carne mía veré á Dios mi Salvador.

(Job, 7-16-21.)

Y alégrense todos los que esperan en Tí; eternamente se regocijarán; y Tú morarás en ellos.

(Salmo 5.º)

Imp. CARPESA - Madera, 11 - Teléf. 27150

Il. 5) Targeta de recordatori del decés de Don Leopoldo Mayáns de Sequera Calleja y Díez de Rivera (nebot de Leopoldo Sequera Díez de Rivera -promotor de l'edificació del trinquet de Burjassot-).

Document aportat per A.C.M. procedent del "*Archivo ARCEMO*".

e) CARACTERÍSTIQUES GENERALS DELS TRINQUETS VALENCIANS.

El trinquet és un recinte rectangular, tancat per quatre parets, ab una llargària que oscil·la entre els cinquanta i cinc metres i els seixanta metres, i una amplària entre els huit i els deu metres per regla general. Encara que estes mides no són gens estrictes. El cas és que no hi ha dos trinquets iguals, cosa normal per tractar-se d'edificis fets quan les obres es feien a mà, i no com ara, que es fan ab màquines i tecnologia uniformadora. Pero de tota manera, tots tenen uns elements essencials comuns, mentres que uns atres, encara que són convenients, arriben a mancar en certs casos.

Ya he dit que el trinquet és, essencialment, un rectangul. Els murs laterals, dins de la relativitat d'un joc on anys abans no es mantenien unes normes exactament iguals, venien a tindre una alçaria, a lo manco, equivalent a la citada amplària. I és ara norma, pràcticament general, que la tal alçaria siga augmentada mitjançant la col·locació de bastidors de tela metàl·lica, la qual servix per a estalviar que les pilotes ixquen per dalt ab la possibilitat de perdre-les, al mateix temps que no perjudiquen la il·luminació i la ventilació del local.

El dos murs laterals, que són els més llargs del trinquet, per la solidesa, reben el nom de muralles; el mur situat a

la dreta del jugador que “fa el dau” es denomina “la muralla” per antonomàsia.

Els atres elements essencials en els trinquets actuals són l’escala, el dau, la pedra, els tamborins, i la corda. L’escala en concret és una graderia de quatre escalons; el primer que s’alça directament sobre el sòl del trinquet té prou més d’alçària que els atres, arribant a fer els quatre una altura d’un metre i setanta o huitanta centímetres i ab una amplària total, més o manco, semblant. Els escalons aprofiten perquè els espectadors hi puguen assentar-se, pero a més, el conjunt de la grada té una gran importància en el joc, perque és norma, encara que els graons estan destinats a seient del públic, que la pilota puga recórrer la grada lliurement, tant si hi va per terra como si va a bots, considerant que la pilota que va per l’escala és vàlida.

El dau és en el trinquet, un quadrilàter de dos metres, com a mínim, de costat, marcat ab una grossa ralla sobre el paviment, i constituix sense dubte una de les peces més importants del joc. Està baix l’escala, en un dels caps del trinquet, i, a dins, es col·loca el jugador “que fa”; és dir “que fa el dau”. En el mur de l’esquerra del trinquet; és dir, en aquell que corre sobre l’escala, hi ha una atra ralla, adequadament senyalada a un metre i mig de l’últim graó, que també té una importància rellevant en el joc.

A la dreta del dau, matant l'àngul que fa la muralla ab un dels costats menors del trinquet, hi ha un llonja -que rep la denominació de "palquet"-, que sol ser de dimensions variables; en uns trinquets és molt reduïda, sobretot en el que predomina el joc al raspall, pero en atres és prou gran i còmoda. El palquet està cobert, i com que pot haver espectadors dalt de la coberta, pot dir-se que hi palquet de dalt i palquet de baix.

La pedra, és el punt concret d'execució del "saque". Queda envaint el camp contrari allí on està el dau, a una distancia entre el metre i mig i el metre seixanta, per davant de la corda i a una distancia entre el metre i el metro vint de l'escala. El tamborí és un bisell de 25 cm. De base i 25 cm. d'alçària situat en el mateix àngul que formen els frontons ab el sol del trinquet.

La corda, és, tal com indica el seu nom, un cordell gruixut, que es fixa a les parets laterals per mijà d'unes anelles situades a una alçària mijana d'un metre noranta cm. I màxima de dos metres, que es penja normalment al quatre i mig al trinquet i servix per a dividir el terreny de joc en dos sectors.

Pero, n'hi ha que tindre en compte, com m'apuntava el Sr. Salvador Martí Blat, que cada trinquet era diferent, puix s'ha de comprendre que cadascú te unes característiques peculiars. I això era aprofitat pels pelotaris que els coneixien en detall.

Al càrrec de l'adequat transcórrer de les jugades, en el trinquet està el "trinqueter", persona que, tant pot ser el mateix propietari, com una persona encarregada.

Element fonamental és la "pilota de vaqueta" pilota menuda ab la qual es juguen les partides; dites d'esta manera per estar fetes ab pell seleccionada del bescoll de la vaca. Estan formades per huit triànguls perfectament cosits, i replenes de borra. Estes deuen reunir unes característiques especials; de pes, textura i tamany, buscant-se com a característica de qualitat el que faça un bon "tec".

Atra circumstància a tindre en compte, és que des d'antic, el joc va portar a que es creuaren travesses, dividint-se les travesses a favor dels blaus o dels rojos, -denominació que porta cada u dels equips- , encarregant-se una persona de ser depositaria dels diners jugats, anomenat "*marchador*", garantint la correcció de les mateixes. No obstant, l'ànsia de guanyar provocava que també alguns arribaren a perdre els "duros", resultant en alguna època un cert rebuig social. Peró a banda d'açò, ausades que no hi ha joc, ni deport, ni espectacul popular, tan noble i d'autèntics cavallers com el nostre joc de pilota.

Il. 6) Escultura d'Ignacio Pinazo Martínez (1883-1970), fill del pintor Ignacio Pinazo Camarlench, titulada "*El Saque*" (que en valencià es denomina "La ferida" o "El dau").

L'obra, de 1914, li valgué, al pintor, un any després la Medalla de l'Exposició, i actualment es troba ubicada en el Palau de la Batllia (Seu de la Diputació de Valéncia).

Font: Diputació de Valéncia.

f) ELS JUGADORS O PILOTARIS.

Al trinquet solen jugar dos equips de tres hòmens que, per raó de la missió específica de cada u en el desenroll de la partida reben, respectivament, els noms de rest, el qual, fent l'escala rep també el nom d'escaleter, miger i punter o feridor.

Pero, també és pot jugar un contra un. I dos contra tres.

Al carrer, en el joc a llargues, els equips poder ser de quatre jugadors i com que hi poden canviar-se els llocs i les funcions, tenen denominacions prou imprecises.

Es cosa establida que els jugadors contendents han d'anar anivellats en les seues possibilitats físiques i tècniques. Per aconseguir que s'arribe a un pacte equilibrat el trinqueter s'encarrega de fixar les condicions, que poden arribar a ser curioses, de manera que la partida estiga ajustada entre els dos equips.

Els jugadors de trinquet han vingut vestint-se normalment en pantaló llarg de color blanc, camisa, i una faixa roja o blava segons el cas encara que no tan ampla com portaven fa anys. Ademés, clar està, de les sabatilles de deport que passaren a substituir a les espardenyes.

La faixa roja designa la primacia, encara que no sempre potestatiu dels jugadors capdavanters, ya siga per veterania o per categoria i prestigi.

Per a protegir-se les mans es col·loquen uns guants especials, que tapen només els artells dels dits i porten així mateix dos llengüetes, una imprescindible que anant per mig de la palma de la mà arriba fins la *gobanella*, es dir, la monyica , i l'atra que va pel dors de la mà, les quals tenen cosides unes betes que servixen per nugar a la mà el conjunt del guant. Els jugadors, per norma general, són coneguts més pel seu sobrenom que pel seu nom, en funció de les característiques personals de cadascun.

Una cosa ben evident és que tot el món de la pilota se sustenta en els jugadors. I gràcies a les figures històriques, com és el cas de Nel de Murla, el Lloco (de Burjassot), Quart, Juliet d'Alginet, Rovellet, Eusebio, i posteriorment els "Sarasol": Enric (I) i el seu germà José Maria (II), i el gran campió Paco Cabanes "el Genovés"[6], entre atres, tots ells autèntics mites, han aconseguit que els aficionats ompliren de gom a gom els trinquets valencians; que afortunadament estan augmentant, gràcies a les noves figures de la pilota, tant d'escala i corda, com de llargues, com de raspall, etc., en el que, afortunadament, s'han incorporat ab gran èxit les jóvens generacions i, sensacionalment, les pilotaris femenines.

[6] Paco Cabanes "Genovés" i Álvaro (de Faura) jugaren una partida mítica en la final de Pilota celebrada en 1995, en Sagunt, guanyant "Genovés".

Il. 7) Vista aèria del Pati de Sant Roc ab Les Siges i els seus voltants. A l'esquerra de la image destaca el trinquet ab els alts murs exteriors que tanquen l'interior acabat d'emblanquinar, i ab els contraforts que donaven al solar dedicat a "birler".

Fotografia procedent de "*Reportajes Gráficos Lázaro*".

Fotografia aportada pel seu propietari Alfredo Cherta Bardaji.

Esta fotografia, que ens proporciona Arturo Cervellera Moscardó, resulta que, tal com té el gust d'informar-nos, correspon a un dels reportages sobre diverses poblacions, realisats entre l'aviador valencià Antonio M. Carmona i el Redactor del *Mercantil Valenciano*, R. Hernández Zafrilla, publicat en dit periòdic, el 10 d'agost de **1934**.

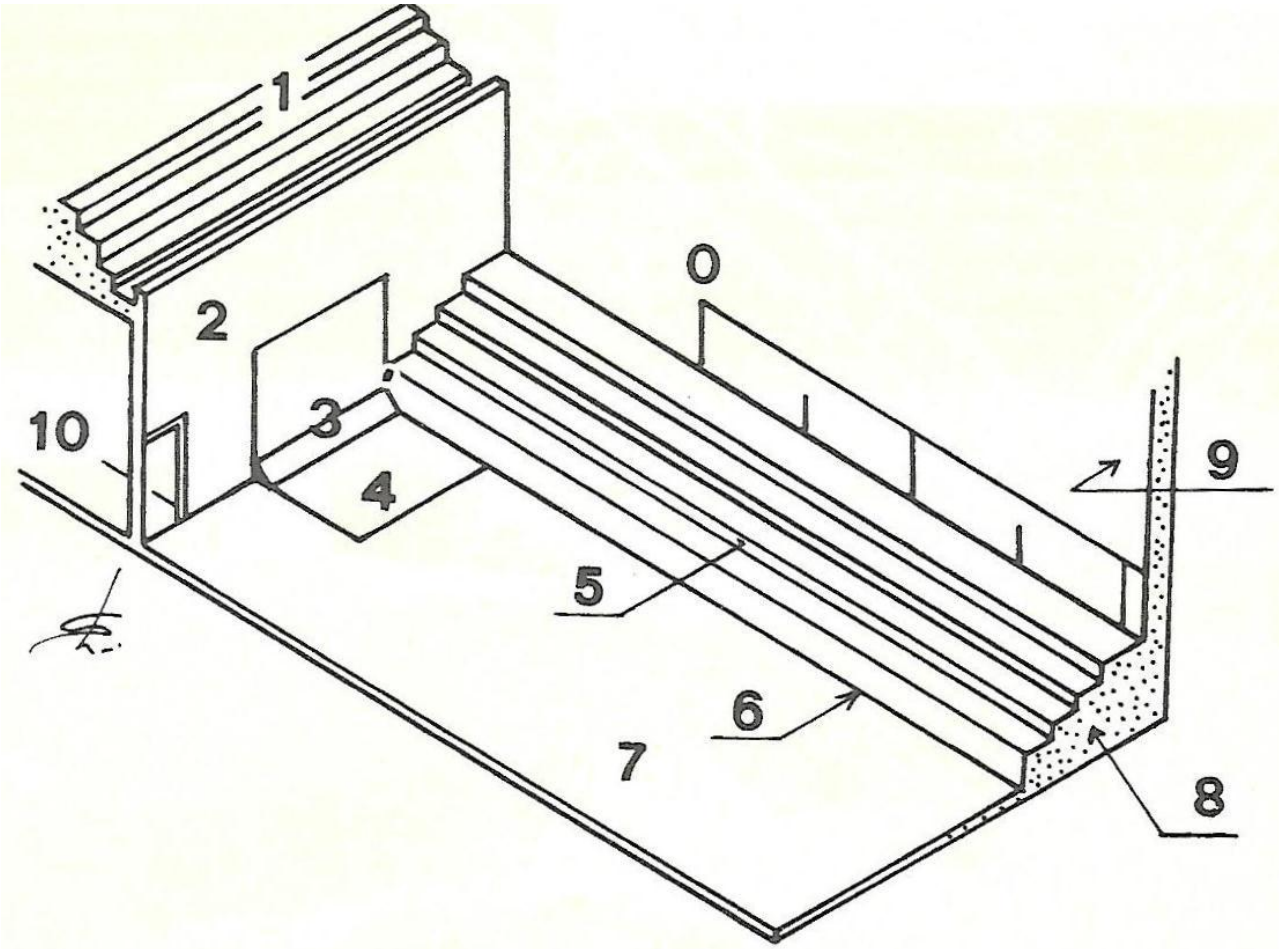

ESTAMPA I) dibuix de S. L. G.
Perspectiva del costat del dau.
0.-Els blaus. 1.-La galeria del dau. 2.-El rebot del dau. 3.-El tamborí del dau. 4.-El dau. 5.-Les caretes. 6.-L'encaix. 7.-La cancha. 8.-L'escala. 9.-La muralla. 10.-El vestidor i el servici.

Il. 8) Dibuix descriptiu del costat del dau en el trinquet.

Autor: S.L.G. 1992.

g) CARACTERÍSTIQUES DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

El trinquet fon construït, com abans vàrem dir, per iniciativa d'un particular, el Sr. Leopoldo, el fill de la família Sequera[7], resident en Burjassot, que home de pensat i fet, es preocupà per oferir als seus conciutadans unes instal·lacions de caràcter deportiu i recreatiu, al mateix temps que afavoria al seu bon amic el Sr. Zarzo "Sarso", proposant-li que fora ell el trinqueter del mateix.

El fet és que fon a expenses del propi Sr. Leopoldo Sequera el que es construirà aquell trinquet. La seua edificació, segons les fonts d'informació, indiquen una lleugera variació; segons la nota de premsa, que ací ens aporta el Sr. Arturo C. M., de la publicació "*El Pelotari*" publicada en 28 Febrer de 1895, seria al voltant d'eixa data, tal com apareix.

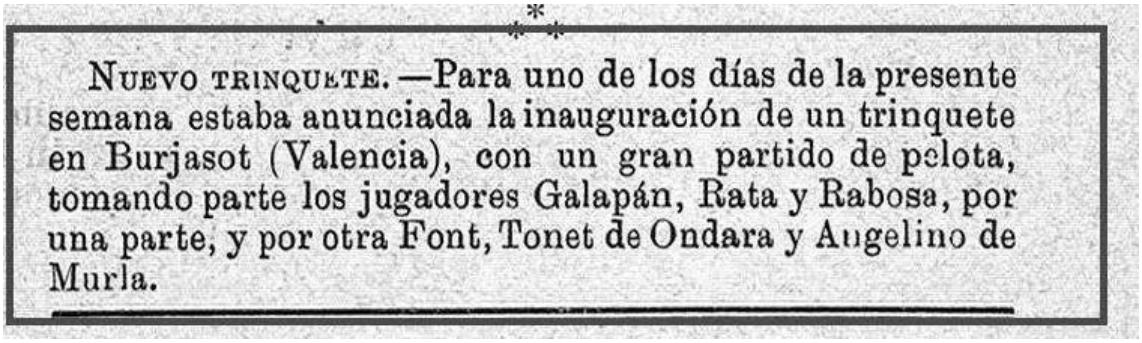

NUEVO TRINQUETE.—Para uno de los días de la presente semana estaba anunciada la inauguración de un trinquete en Burjasot (Valencia), con un gran partido de pelota, tomando parte los jugadores Galapán, Rata y Rabosa, por una parte, y por otra Font, Tonet de Ondara y Angelino de Murla.

No obstant, en el llibre, que publicarem en 1995, escrivírem: "Edificat cap a l'any 1896 tal com ens han relatat que apareixia expressat en la frontera de l'edifici."

[7] Els seus pares tingueren quatre fills: tres filles i un fill.

Ho escrivírem confiats, pero, evidentment, esta font d'informació documental indica, evidentment, l'any 1895.

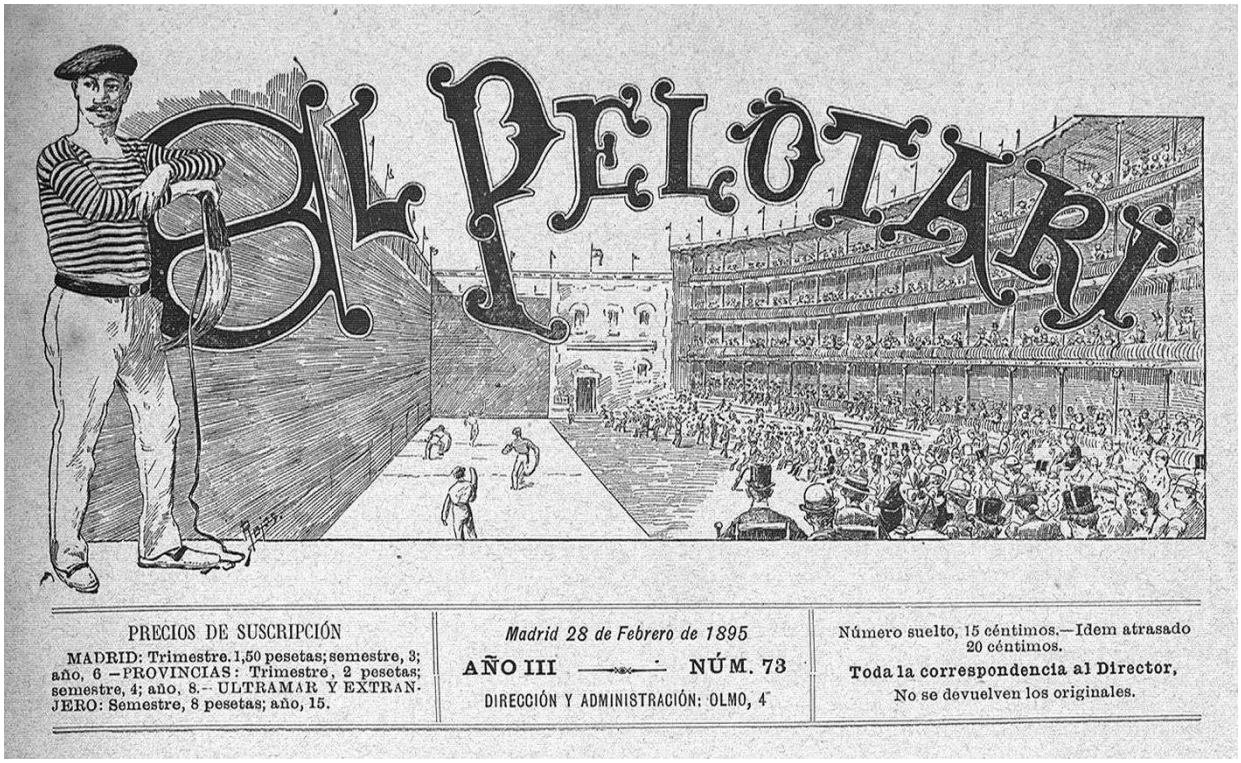

Il. 9) Capçalera de la revista *El Pelotari*. 28 febrer 1895.

És cosa normal estes lleugeres variacions en les dates de construcció i d'inauguració dels edificis, per això, també diguérem: "La seua inauguració tingué lloc uns anys després, alguna font d'informació apunta l'any 1897, si be en el llibre de D. Arturo Cervellera Castro "*Topografía médica de Burjassot*", imprés l'any 1923, diu lo següent:

-"*El Trinquete para el juego de pelota es de grandes dimensiones y de construcción moderna, ocupando el primer solar, a la derecha de la calle de Líria. Data de 1895. Durante los días festivos suele verse muy animado*".

Per a més constància, el seu nét, el col·laborador Dr. D. Arturo C. M., ens aporta una atra noticia, publicada també en la revista *El Pelotari* (editada en Madrid), pero esta, de data 21 de març de 1895, és dir com un mes després de l'atra primera noticia, que informava en la secció "*De Valencia*", així:

"**El Domingo se jugó en Burjasot un gran partido de pelota entre los jugadores del país, Barberet, Rullo y Caje (de Paterna), contra el Chatel, José y Mague (de Marchalenes**)."

Així, el trinquet, que va ser construït sobre uns solars que foren propietat de la família Sequera, situats entre la carretera de Llíria i el perímetre oest de l'edifici de les Siges, inicià la seua activitat de partides.

Prou anys després, la propietat del trinquet va ser donada per la última hereva de la família Sequera Díez de Rivera, que ostentava el títul nobiliari de marquesat, de gran predicament social, germana de "Don Polín", cedint-lo cap a l'any 1918 junt atres terrenys de la seua propietat, situats en la que per aquella època era carrer Nou, en els quals s'alçava també la casa pairal i jardí adjunt (després carrer prolongació del de Bisbe Muñoz Izquierdo), nº 111, i ara plaça Sequera) a la congregació de "*Hermanitas de los pobres ancianos desamparados*" per a que allí pogueren instal·lar un asil.

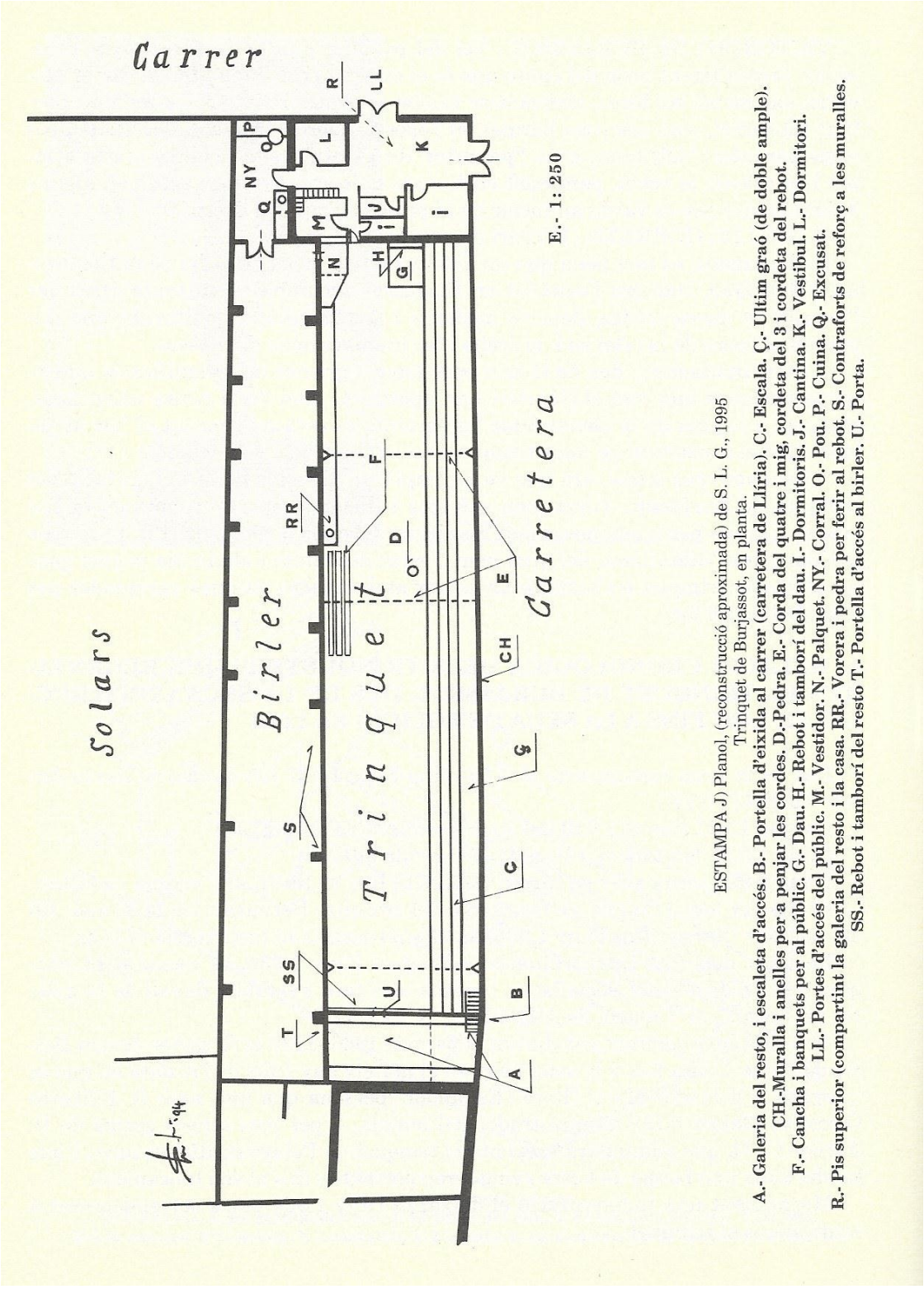

Il.10) Relació de les parts del trinquet, anotades en la planta delineada de l'esquema del trinquet i el birler de Burjassot, en base a la cartografia de l'any 1932. Autor: S.L.G. 1995

Els ingressos per rendes del trinquet serviren per a ajudar al manteniment econòmic de l'asil, fins a l'any 1962 en que decidit vendre'l per a solar deixà de funcionar. El fet és que al cap dels anys la veïna i antiga mansió que servia per a asil d'ancians havia quedat molt antiga i obsoleta, i calia alçar un edifici nou. Possiblement la decisió de la venda del proper trinquet es prendria en la Casa Central de Valéncia per a obtindre uns ingressos econòmics ab els quals poder construir un nou asil. Resultat d'això, el vell trinquet fon enderrocat, construint-se en el seu solar un gran bloc de vivendes de protecció oficial.

Pel que respecta a les seues característiques tècniques podem dir que la parcel·la a on estava era un espai rectangular de 69 metres de llargària per 11 metres d'amplària, si bé llevant-li tres metres i mig d'ample que tenia la denominada escala situada al costat esquerre del dau, i el palquet o grada de cinc metres d'ampla situada a l'extrem del rest, així com llevant-li també l'edificació annexa dedicada a bar de 9 per 14 metres, quedaven cinquanta cinc metres de llargària per set i mig metres d'amplària.

El trinquet estava situat a la llarga de la carretera de Llíria[8], (a continuació del carrer que ara es diu Mariana

[8] El traçat d'esta carretera es va fer com alternativa més moderna a l'antic Camí de Llíria, el qual anava prop del barranc de l'Almara. En temps de la Segona República es denominà c/ Marco Miranda, durant la guerra li canviaren el nom, i després de la guerra civil va passar a denominar-se c/ General Aranda. I actualment, després del canvi al règim democràtic tornà a denominar-se c/ Carretera de Llíria.

Pineda, i que en el seu dia es digué carrer de Wilson), donant el seu costat més curt -on estava la porta principal- al carrer del "*trinquete*", que era el lloc on tenia l'entrada el trinquet a través de la planta baixa del local annex, on estava situada la vivenda del trinqueter, ab varies dependències, i dins d'ella la cantina o bar. En el pis també estava la vivenda del trinqueter. També hi havia una portella d'eixida a l'atra punta del trinquet donant a la carretera de Llíria. Pel seu atre costat longitudinal donava a un pati molt llarg, el qual, inicialment, va ser el "birler"[9], on es jugava a birles[10], i que al cap dels anys quedà inutilisat, resultant un solaret en forma de carreró –lloc on s'arreplegaven les pilotes del trinquet que s'encalaven per dalt de la muralla o mur; pati que s'aprofitava com corral, el qual tenia unes altes tapies[11], que venien a separar-lo d'uns solars paral·lels a l'actual carrer Màrtirs de la Llibertat, rotulat en el seu moment com "*Avenida de los Silos*", tal com poden vostés reconèixer en zona detallada del plànol cadastral que ací

[9] El birler era el recinte on es jugava "a birlos o birles". El joc de birles consistix a posar dretes sis o més birles, a certa distància una de l'atra, i tirant-li atres bastonets o bolles, procurar tombar aquelles birles, ab la qual cosa s'afanyen els jugadores, perque qui més en tomba, més guanya.

[10] Birla: Així es denomina a la peça de fusta o d'atra matèria sòlida, de devers un pam de llargària, tornejada, ab la base més ampla perque puga aguantar-se dreta, i que servix per jugar. En castellà es denomina "bolo".

[11] La propietat d'aquell corralot, antic birler, passà a ser també donat a l'Asil d'ancians de la fundació Sequera. Segons em comptà el Sr. Manuel A.Z., cada vegada que s'encalaven les pilotes, era necessari anar allí a demanar les claus, resultant que al cap dels anys, de tan sovint que es demanaven, les monges se les entregaren al trinqueter, el qual acabà transformant-lo en un corral per criar-se els seus conills i gallines.

s’adjunta, concretament junt a la posició que en té l’edifici de les Siges.

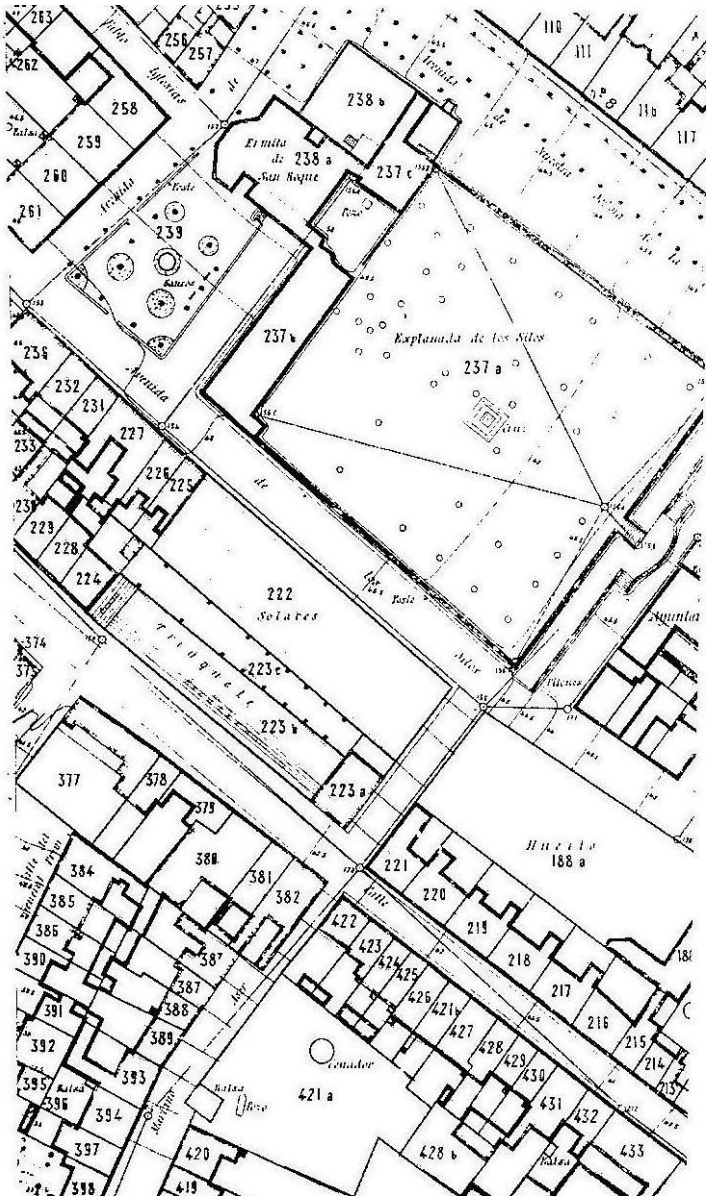

Il. 11) Plànol cadastral, on es cartografia el trinquet, ubicat paral·lel a l’edifici de Les Siges. Datat, aproximadament, en 1932.

Donades estes característiques tècniques, també anem a concretar més detalladament, per ordre alfabètic, els elements que conformaven l’edifici del trinquet de Burjassot:

- *Els banquets per al públic.*- Baix la corda hi havia un espai amb bancs de fusta on s'hi posaven els espectadors que volien estar més prop del joc, donada que és una zona morta on normalment no molesten.

- *Els blaus.*- Son els números que en progressió estan retolats en la zona de joc. Van del 0 al 9 començant del dau, a fi de distribuir el terreny de joc en parts iguals.

La numeració estava pintada ací concretament en blau, com és normal, encara que en alguns trinquets també està en negre o en roig.

- *La "cancha".*- Com en tots els trinquets quedava definida per la muralla, els dos rebots frontals i l'escala. La superficie era perfectament llisa i amb una miqueta de rostaria per a la correcta evaquació de les aigües.

Originalment el terra (pis) estava fet de rajoles colocades en espiga. Pero donat que el material en que estaven fetes era molt porós -resultava com una pedra d'esmolar-, desgastant la sola de les espardenyes, i inclús fent sang els peus dels que jugaven descalsos. Per això el trinqueter Sr. Zarzo decidí colocar una capa de paviment damunt, fet de grava menuda amb pasta de morter.

La seua llongitut originalment fon més llarga, puix la posterior construcció de la galeria del resto vingué a llevar-li un tros (de fet, baix d'esta galeria encara podia vore's la continuació dels graons de l'escala.

Apegada a la muralla ací hi havia una vorera de 1'30 m. d'ampla per 7 cm. d'altura que arrancant del palquet s'acabava a 1'50 m. ans d'arribar baix la corda, lloc on estava colocada la pedra per ferir al rebot.

El trinquet mai tingué cobrició amb sostre de tela metàlica ni atres bastidors, resultant que moltes pilotes anaven a parar al solar del birler o a la mateixa Carretera de Llíria, on esperaven a la guaita els xiquets que es comboiaven per arreplegar-les i aixina que els deixaren entrar al trinquet debades.

El trinquet tampoc mai tingué marcador fent-se tot de veu.

- *Les caretes.*- Son les parts que queden a la vista per la banda del front dels graons. Originalment, ací la careta del primer escaló era casi tres voltes més alta que les atres. Encara quan se va pujar el pis, al fer-li una capa de grava amb pasta, continuà sent més del doble d'alta que els atres tres graons.

- *El dau.*- Com expresa el seu nom, ve a ser un mena de paralelógram definit en l'espai per dos rectanguls, grafiats; un verticalment a la paret del rebot i l'atre horizontalment a terra, tots dos formant angle amb l'escala.

En el dau és on a d'introduir-se la pilota en la ferida.

En el cas del trinquet de Burjassot, el dau estava senyalat en la paret del rebot no més amb una pedra de rodeno agarrada al parament amb una gafa de ferro.

- *Dependències auxiliars.*- Amb esta denominació volem fer menció dels elements, tals com el vestibul, el vestidor, la cantina, els servicis, els quals estaven distribuits en la planta baixa, compartint l'espai amb part de la vivenda del trinqueter, que comptava en la planta baixa amb atres tres dormitoris, i eixint a un corralet anexe la cuina i el pou, així com l'excusat.

Curiosament, el vestibul tenia dos portes de dos fulles, les quals obrien cap a l'exterior, una al carrer Mariano Aser, i l'atra a la carretera de Llíria, per la qual cosa se pagava un arbitre concret a l'ajuntament.

- *L'escala.*- Estava recostada en el mur que donava a la Carretera de Llíria. L'ultim escaló de dalt era el doble d'ample que els demés.

- *La galeria del dau.*- Estava construida damunt de la planta baixa, la qual estava ocupada per la vivenda i els servicis, compartint l'espai de la planta del pis alt, de fet no ocupava tota la superficie del pis, ja que una bona part del mateix, la que donava al carrer, també era vivenda.

- *La galeria del resto.*- Poguera ser que molt prompte se modificara la galeria augmentant la superficie, llevant-li llargaria a la cancha, que en un principi fora més llarga, encara que així i tot els blaus (la numeració) arribava al nou i encara "passava un pico". No obstant, sols hi havia seient just darrere de la vertical del frontó i en la testera del tancament del trinquet perque tot lo demés fon una rampa amb una rostaria de 45º en la qual era impossible estar a peu dret. També als dos extrems de la part més alta hi havien uns postes, que eren de la conducció elèctrica, els quals servien com senyal. Si la pilota passava pel centre era bona. Davall de la galeria n'hi havien tres portelles, una donava al birler, l'atra donava a la carretera de Llíria sota l'escala del trinquet i la tercera que donava al mig a la cancha.

- *La galeria llarga.*- Possiblement existira en un principi a la banda de l'escala, al llarg del trinquet, pero pels anys vint ja no hi existia.

- *El palquet.*- En el trinquet de Burjassot havia palquet de baix, i palquet de dalt, situats a l'angle format per la paret del dau i la muralla. El palquet de baix era rectangular, i el de dalt guanyava un poc més eixint-li en superficie un triàngul a esquadra.

- *La muralla.*- La muralla propiament dita donava al birler, i estava reforçada amb huit contraforts. Per contra, la que donava a la carretera de Llíria era tan ampla i sólida que no tenia contraforts. Agarrades a les muralles estaven les anelles per a penjar tant la corda del quatre i mig, com la cordeta del tres i la cordeta del rebot.

- *La pedra del feridor.*- Element fonamental en el joc, és el punt d'execució del saque, quedant al camp contrari on està el dau, tenint per darrere la corda, i perpendicularment l'escala. La pedra ací era de marbre i de forma circular. Ací la pedra quedava en el camp contrari del que feia el saque, és dir del feridor, a una distància de prop de dos metros de la corda i a 1'20 de la careta de l'escaló primer, o siga el més alt.

- *Els rebots.*- Son els paraments frontals que delimiten el terreny de joc, una a la part del dau i l'atre a la del resto. En el rebot del resto hi havia al mig una porta que conduïa davall la galeria, i quan una pilota donava en ella, no eixia amb la mateixa noblea que ho feia en la paret.

- *Els tamborins.*- Originalment, els tamborins estaven fets amb lloses de pedra, a l'igual que totes les parts essencials en el joc. Pero, per a millorar-lo, el Sr. Zarzo decidí colocar-li una capa de morter fi o barreja.

El tamborí de la paret del resto, -com és normal- ocupava tota la seua llongitud, mentres que en la pared del rebot no més ocupava l'ample del dau.

El tamborí és l'hipotenusa d'un triàngul rectàngul, els costats del qual són la paret i el pis que conformen cada u dels dos frontons, si be, en la banda del dau

no existís més que dins del quadrilàter. El seu costat major, açò és, la hipotenusa en tenia ací una llongitud de 25 a 30 cm. Per als efectes del joc en té el mateix valor que l'escala o les parets, açò és, que el seu contacta ab la pilota no comptabilisa com bot, de tal manera que estiga dins del dau si la pilota bota en el tamborí i ix fora és falta.

h) ANÈCDOTES DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

Al respecte del trinquet hem sentit moltes anècdotes i curiositats, principalment relatades pel nét i nebot dels trinqueters "Sarsos", el Sr. Manuel Arroyo Zarzo. I també pel fill del trinqueter "Voro l'esquilaor", el Sr. Salvador Martí Blat; així com per l'erudit en el tema de la pilota, el paterner Aureli López i Muñoz, i molts atres documentalistes que queden recollits en enciclopèdies, llibres, artículs, etc., molts dels quals consten en les pàgines d'Internet.

Per eixemple, tal com relata el periodiste Paco Huguet en el seu artícul del 26 setembre de 2015, publicat en *Las Provincias*, resulta que també Pio Baroja tingué relació en el trinquet de Burjassot, puix diu:

"*Pio Baroja la practicó* (es referix a la pilota); *la conoció en 1895 en el trinquete del asilo Sequera de Burjassot, en donde vivió en sus años de universitario después de trasladarse su familia a Valencia*".

Recordem que el Dr. D. Juan José López Laguarda, tracta el tema, en el seu llibre, publicat en 1957, titulat *Valencia y Burjasot en la literatura barojiana*.

Un record que afortunadament mantingué i em va transmetre, de memòria, el Sr. Manuel A.Z., va ser el text íntegre dels savis consells que presidien escrits en el mur més visible de l'interior de l'edifici del trinquet. I que deia així, textualment, deixant constància del bon trellat de l'autor.

PARA ESTE TRINQUETE HONRAR

HAY QUE JUGAR CON TASA

Y COMO EN SU PROPIA CASA

CADA CUAL SE HA DE PORTAR

SE SUPLICA EL BUEN HABLAR,

PRUDENCIA, CONVENCIMIENTO,

MUCHA PAZ, MUCHO CONTENTO

Y ENTRE LAZOS FRATERNALES

COMO AMIGOS BIEN LEALES

TENDREMOS ESPARCIMIENTO.

Seguidament, ací prosseguim en el mateix tema.

h) ANÈCDOTES DEL TRINQUET DE BURJASSOT

Tal era el protagonisme que tenia el trinquet en la vida de Burjassot, que per eixemple, no hi havia festa popular del poble en la qual no s'organisaren partides de pilota en el mateix ((10)).

Permeteu-me transcriure ací una estampa costrumbrista referent al nostre trinquet, que amablement m'han trasmés.

UN DIA DE SANT ROC DELS ANYS 20 EN BURJASSOT.

Poble i forasters han presenciat la MASCLETÀ en la banda més ampla del CARRER NOU junt a l'Asil de Sequera.

Després han degustat -amb algun excés- la coneguda PAELLA prescindint de servilletes, plats, ganivets i forquetes, sols amb la cullera de FUSTA, front al triàngul que cada qual traça fins arribar al centre de la PAELLA.

Son les cinc de la vesprada, i en el TRINQUET, ple d'AFICIONATS com un COFÍ DE FIGUES, apareix "SARSO" trinqueter per antonomasia, amb el seu inseparable jopetí, i la seua faixa negra mig caiguda, el qual, una volta feta la salutació amb la gorra negra en la mà, deixant a l'intemperie la seua CALVA pronuncia estes solemnes paraules:

CAVALLERS... LA PARTIDA ÉS A XIXANTA TANTS, FERIR TOCANT PARED. FER DE BAIX JOC SOLT. ((11))

Una vegada acabades les partides i tancat el trinquet, després de sopar acodiem a boqueta nit al camp de les PITERES a sentir cantar al "CEGO de Marchalenes".

El camp de les piteres, molt conegut pels veïns de Burjassot i de Benimamet, era un terreny el qual estava al final del carrer Llibertat, concretament en el lloc on al cap dels anys es va construir el centre escolar Miguel Bordonau .

Respecte a les anècdotes; ens han comptat que quan era trinqueter el Sr. Zarzo, la recaptació dels diners estava a carrec de la seua dona, la qual s'encarregava de cobrar les entrades. Per a tal menester tenia disposta una tauleta amb un calaix amb pany i clau. La tauleta de recaptació tenia una ranura de 45º d'inclinació que conduïa al calaix pel qual s'introduïen les monedes (de menudes per suposat).

Una atra cosa és, que com és sabut, les dones no mai han freqüentat el trinquet, tenint-li una certa animadversió. De fet, una frase normal en boca de les dones del poble era esta:

"Ausaes que vullguera que el trinquet fora un llibre pa tancar les tapes i pillar-los tots dins".

De fet, la presència de dones ha segut excepcional. Per això causà una gran sorpresa quan acodiren a una partida allà pels anys 1.929 o 1.930 un grup

d'unes quinze dones les quals baixaren de l'autobús de la Chelvana. Per cert, ¡quina tràpula! vingueren molt disposades amb les seues cistelles amb el menjar i tot. El cas és que venien de Llíria i Benaguacil totes comboiades per acompanyar a uns jugadors d'aquelles poblacions, a donar-los sort, i a ajudar-los. I ara diré per qué:

El cas és, que durant el joc, una pilota jugada per un jugador anà a la galeria on estava una d'aquelles dones, que en compte d'apartar-se con haguera estat normal, la va parar en la pitrera, deixant-la caure novament a la cancha afavorint als seus.

No se sab si alló va ser per casualitat o amb tota l'intenció, pero la sorpresa fon gran.

Una atra anècdota, de la qual podem fer referència, me l'han narrat amb estes mateixes paraules:

"Encara que no ho puc afirmar, pogué haure en un dels tabics del vestíbul del trinquet de Burjassot un llenç de tamany de 2 metres per 1'50, reproducció de la clàsica estampa de la partida de pilota a llargues en el carrer. Probablement en l'any 1917 *Sarso* se le'n portaria a *Marchalenes*.

El cas és que jo vaig vore un llenç tapant una gavia de canaris en la muda, i la meua curiositat de xiquet em va fer preguntar-li a un major alló que era, el qual em va contestar que aquell llenç estigué en el Trinquet de Burjassot. Per aquells temps vivíem en el Trinquet de Marchalenes, ignore si el famós quadre o reproducció pertangué a *Sarso* o a *Don Polín*".

El quadre reproduït al qual ens referim és el titulat "**El Joc de Pilota**" del pintor José Bru, pintat l'any 1.881.

Un altre cas anecdòtic, i per a assenyalar el trellat que el trinqueter Sarso tinqué en donar-li vida al trinquet, direm que en temps d'atur forçós, és dir; les épOques en les quals no hi havia faena, i per tant els recursos económics del treballador anaven malament, havia molts aficionats que no podien jugar per no tindre la pesseta que costava la partida. Sarso es donava compte del cas, i més d'una vegada, i en casos concrets buscava alguna estratagema o ardit per parlar-li a soles. Per eixemple, diguent que sa mare li esperava fora al carrer, i al separar-lo del grup, ocultament li donava dos pessetes, una per pagar els guants si perdia, i l'atra per a que se la jugara. I així uns altres casos per l'estil, la qual cosa contribuí a que en temps de greu crisi el trinquet pogué sostindre's.

És evident que tot joc ha de tindre unes regles o un reglament que siga conegut per tots, i per tant cal que estiguen escrites i recopilades, però és el cas que fins no fa molt de temps el joc de pilota valenciana se basava en la tradició i en la memòria, -a l'igual que l'atre joc popular valencià "el còrrer la joya"-((12)). Suplint en certa manera esta manca, era normal que en els trinquets figuraren inscrits, ja fora en taulellets afegits a les parets o lletrers rotulats, una espècie de llegendes o lemes.

El de Burjassot també el tingué, i gràcies a l'amabilitat del nostre altruiste colaborador, pot donar-se als llectors un document interessant i curiós. Es tracta del text dels versos que estaven rotulats en pintura en la "muralla" del trinquet, que deia aixina:

" PARA ESTE TRINQUETE HONRAR
HAY QUE JUGAR CON TASA
Y COMO EN SU PROPIA CASA
CADA CUAL SE HA DE PORTAR
SE SUPLICA EL BUEN HABLAR,
PRUDENCIA, CONVENCIMIENTO,
MUCHA PAZ, MUCHO CONTENTO
Y ENTRE LAZOS FRATERNALES
COMO AMIGOS BIEN LEALES
TENDREMOS ESPARCIMIENTO "

També ens ha aportat el text d'un altre verset molt popular que circulava de boca en boca entre els parroquians del trinquet de Burjassot, el qual segons també informa Llorenç Millo figurava inscrit sobre un taulellet en l'antic trinquet de Burriana, que deia aixina:

" EL JUGADOR DE PELOTA
TRES COSAS HA DE TENER
HABLAR POCO
JUGAR MUCHO
Y NO QUEDAR A DEBER "

L'existència d'estos lemes tenen molt que dir en favor dels alts valors morals que volien es tingueren presents pels jugadors i públic que acudia al trinquet.

Una altra cosa era l'ambient que a voltes dominava els dies de partida; les travesses, els diners, les blasfemies que d'algunes veus eixien més vegades de les tolerables.

El cas és que circula el comentari, però a nivell popular, que una de les raons que finalment influenciaren en la decisió de les monges de l'Asil de les "Hermanitas de los Ancianos Desamparados", per aquell temps, propietàries del trinquet, a l'hora de vendre'l per a fer finques va ser, a banda de les merament econòmiques, voler tallar l'existència d'aquell lloc on algunes blasfèmies se sentien prou sovint.

No obstant les raons econòmiques, i no altres, foren el motiu fonamental de la seua venda i inmediat enderroc. Sent l'administrador del trinquet qui s'encarregà de l'operació, obtenint una substanciosa recompensa. Fon una pena que l'esforç i el desig de Don Polín quedaren reduïts a la pols de les runes.

Com ja hem dit, el primer trinqueter fon el conegut "Sarso", -tota una institució en el món del trinquet-. També ens han informat que l'administrador nomenat per la superioritat de l'Asil fon l'actiu "Don Filiberto González Mataix", home de singular caràcter. I en els ultims anys estigué no més que d'encarregat el Sr. Burguete, conegut pel "Chulo", de la família dels "Chulos", el qual també s'encarregava del bar anex al trinquet.

La terminació del primer bloc de vivendes dels que s'alçaren en el seu solar tingué lloc cap a l'any 1.964, anomenant-se des del principi "la finca del trinquet".

i) MISCELÀNIA SOBRE EL BURJASSOT DE FINALS DEL SEGLE XIX.

i) MISCELÀNIA SOBRE EL BURJASSOT DE FINALS DEL SEGLE XIX

La construcció del trinquet en Burjassot tingué lloc en un moment en el qual el nostre poble disfrutava d'una certa bonança social. En efecte, arrere quedaren els pijors anys d'inestabilitat económica i política. Passades tantes calamitats i desgràcies en les dècades anteriors la situació anava millorant. El propi ajuntament continuava espentant la iniciativa d'oferir solars en unes concretades zones d'eixample per a la construcció de residències particulars ((13)).

El progrés anava arribant a Burjassot, puix diversos aconteiximents tingueren ací lloc en l'ultima dècada del segle dènou:

L'any 1.890 es va trasladar al nostre poble la "**Granja Escuela Práctica de Capataces Agrícolas**", des dels terrenys que ocupava en l'antic Jardí del Real en Valencia, a l'antic palau del Comtes de Trigona amb terres anexes a dita finca en la partida de l'Almara.

Així mateix, l'any 1.891, se presentà solicitud per al proyecte d'abastiment d'aigua potable. Este servici representaria un dels motius pel qual augmentaria la fama de Burjassot. La distribució d'aigua potable provenia d'un pou natural ubicat en les proximitats de l'actual plaça de la Concordia, i les seues qualitats minerals foren molt recomanades pels meges de l'època.

La concessió del dit subministre la tenien otorgada don **Salvador Rubert** i **don José Villó y Ruiz**, i passà posteriorment a denominar-se "**Sociedad el Neptuno**".

Burjassot estava molt ben comunicada amb Valencia: comptava en dos llínees de trens, i en una llínea de tramvia que arribava fins a la divisoria amb Godella. En efecte la llínea del trenet a Paterna fon inaugurada l'any 1.888, i la llínea a Bétera en 1.891

L'ajuntament estava decidit a promocionar la població com lloc d'estiueig, en efecte es varen realizar projectes d'urbanització en diverses parceles. I se continuà amb l'erradicació de les coves que persones necessitades venien construintse des de feia uns anys, en llocs com el camí de Llíria, o el barri de Sant Roc; carrer Abadia, passeig de "Los Silos", etc.

Es realisaren obres públiques, es va construir el mercat municipal en la plaça de Baltasar Mallent, etc.

I els particulars respongueren molt possitivament, en efecte se construïren cases i chalets per a passar les vacacions, i inclus, els més emprenedors construïren mansions i ville, destacant l'Hort d'Aznar, on la capella afegida a la mansió i dedicada a la Mare de Deu dels Desemparats fon beneïda el 25 d'agost de 1.891.

De fet, en estos anys s'advertix una série de millores, per eixemple, l'instalació de llum de gas.

Efectivament el 21 d'abril de 1.895, en sessió de l'ajuntament, sent alcalde Antonio Valero Pons, i per unanimitat s'acordà concedir **"al Ingeniero Director de las fábricas de gas y electricidad que los Señores Eugenio Lebón y Compª. tienen establecida en Valencia "autorización necesaria para practicar los trabajos necesarios para la canalización del gas en las calles de este pueblo y término municipal".**

Posteriorment el 28 d'abril de 1.895 es va concedir a dos empreses; "Lebón y Cmp[a]. i a Sucesores Marqués de Campo".

De fet l'any 1.895 les dos empreses solicitaren autorització per instalar el servici de gas a la població de Burjassot, i l'ajuntament decidí també instalar l'enllumenat públic de gas aprofitant l'oportunitat, acordant-se instalar el gas en la casa capitular el 28 Juliol de 1.895, sent ja alcalde en aquell moment Mariano Pascual Pons com a resultat de les eleccions.

Finalment el 18 d'agost de 1.895 s'adjudicà definitivament a favor dels Senyors **Lebón y Compañía.**

Es evident una relevant activitat municipal; es prenen acords tals com:

Prohibir traure pedra del terme municipal, la qual cosa quedà llimitada fins al 29 de desembre de 1.895. De fet Burjassot venia servint des de feia molts anys quantitat de pedra per a la construcció. N'hi havien de pedreres per tot arreu del terme ocasionant els problemes que són d'imaginar.

També en sessió de 22 desembre de 1.895, sent alcalde Mariano Pascual Pons s'acordà per l'ajuntament la reparació del pont del roll de la Canaleta en el Camí vell de Valencia.

El cas és que els camins continuament es feien malbé per les pluges i el trànsit, com podem comprobar, per eixemple, entre atres acords en un de 5 de giner de 1.896, sent encara alcalde En Mariano Pascual Pons:

"realización de varias reparaciones en las travesias de las carreteras y caminos vecinales; carretera de Líria, la de Bétera, y del Azagador, así como la reparación del puente del "roll de la Canaleta" en el camino de Valencia".

En este ambient fon inaugurat el teatre "Novedades" l'any 1.896. Dit edifici tenia capacitat per a 900 espectadors, i estava situat en la plaça del seu nom al final del carrer de J. Carsí. En ell també tingué lloc al poc de temps algún acte amb la finalitat de recaptar ajudes econòmiques per als soldats ferits en la guerra colonial, guerra que fon una terrible sagnia. Tot un drama que, acabà també fatalment amb la intervenció imperialista ianqui l'any 1.898.

Entre atres personages de Burjassot destacats de l'època cal nomenar a Bautista Riera Blat, que ocupà el càrrec de regidor de l'ajuntament l'any 1.884, al qual se li nomenà component de la Comissió de Policia Urbana, i de la Comissió d'Aigües i Enllumenat. També l'any 1.895 estigué al front de la Comissió d'Hisenda, i també de la Comissió de Policia Urbana.

Per a qui no ho sàpia, Bautista Riera fon un prestigiós mestre d'obres, del qual es diu que va ser consultat per a resoldre un greu problema de fonaments en el Capitoli de Washington, encara que açò poguera ser exageració. Lo que si és cert és el fet que construí en el carrer de Sant Vicent la famosa finca OLIMPIA així com les obres de L'EXPOSICIÓ.

Cal també nomenar al Doctor de medicina i cirugia D. Domingo Orozco, i com no al veterà Doctor D. Juan Lleonart Suay.

A nivell de l'Estat espanyol, era el periode conegut per la Regencia de Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, que se desenrollà des de 1.885 fins al 1.902.

Com ja hem comentat adés, la situació política nacional i valenciana havia vixcut uns anys abans uns aconteixements extraordinaris; la proclamació de la

primera república espanyola l'onze de febrer de 1.873, el progressiu auge del republicanisme federal dividit al mateix temps en moderats entre el quals cal destacar a Cristóbal Sorní i intransigents, el desconcert amb el qual es va proclamar el cantó independent de Valencia el 22 de juliol de 1.873, la radicalisació del cantó tallada per les tropes governamentals el 8 d'agost. I el fi de la república amb el colp d'estat del General Pavia el 3 de giner de 1.874, obrint pas a la restauració de la monarquia dels Borbons en la persona d'Alfons XII. Tot açó, va fer que el poble pla, en definitiva deixara d'interessar-se pels asunts polítics.

No obstant, i encara que el republicanisme federal va perdre la seua oportunitat i tota la força, ací, dins de la xicoteta burgesia valenciana un sector important no abandonarà la seua tradició republicana-federalista i constituirà el principal colectiu de seguidors del blasquisme.

En Valencia, a ran de 1.890 la juventud republicana començava a donar mostres de vitalitat política i s'iniciava la reorganització del partit federal en Valencia, encara principalment en el centres urbans.

Dins d'este partit començà a destacar la personalitat de Vicent Blasco Ibañez, que va ser nomenat en 1891 president del Consell Regional.

Es coneguda la relació de V. Blasco Ibañez amb Burjassot per aquells anys, participant ací en diversos mitints polítics del seu partit.

Així mateix, i per atra banda cal recordar que entre els anys 1.894 y 1.895 estigué vivint en Burjassot amb els seus pares Pio Baroja, mentres acabava la seua carrera de medicina, el qual arribaria a ser després el gran noveliste tan fidel a l'espèrit de la generació del 98. Tant Pio Baroja com els seus pares i germans vingueren a viure ací, llogant una casa en el carrer General Prim cantó en la carretera de Llíria, la qual era de planta baixa amb un hortet.

I cal també nomenar al pintor Ignaci Pinazo Camarlench, el qual tingué la seua residència en el veí Godella, plasmant també molts paisages de la comarca en les seues pintures.

El veïns de Burjassot crearen entitats socials i culturals diverses:

Es va crear la "**Sociedad Cooperativa "Union Obrera Agrícola"** de la qual fon president Roque Valero Soriano.

Una atra institució molt característica de Burjassot "El Circulo Católico San Roque" havia estat fundada pels anys 1.887-1.888 amb la denominació de **Círculo Católico Obrero** per un jove sacerdot **Don Juan Reig**, prenint cos com Societat, constituida entre atres per Masiano Sebastià, Juan Bautista Hueso, Enrique Suay, Pedro Pons, José Mª. Alcañiz, Alfredo Alcañiz, i el sacerdot Manuel Muñoz.

L'inicial seu social la tingueren en l'andana de la casa número 44 del carrer Major, coneguda per casa **de Hossos**, i després per la **portalà**. El seu orige va ser la creació d'unes escoles on es donaven classes diurnes i nocturnes, i practicament al mateix temps es va crear un teatre. Tant el sindicat agrícola, com la caixa d'aforros i socors, com la cooperativa de consum són d'epoca posterior puix se fundaren els anys 1.914, i 1.918 respectivament.

L'any 1.899, Burjassot comptava aproximadament amb 850 edificis i una població pròxima als quatre mil habitants, la qual havia estat augmentant notoriament:

Efectivament, en els anteriors padrons de l'any 1.870 figuraven un total de 2.205 habitants, i en el padró de 1.889 augmentà a un total de 3.011 habitants.

El casc urbà estava conformat l'any 1.893 per un total de 29 carrers; entre els quals podem destacar:

CARRERS:
c\. de la Abadia
c\. de la Acequiola
c\. Afueras
c\. Beato Juan de Ribera
c\. de Buena-vista
c\. de Buenos-aires
c\. de Carsí
c\. del Cementerio viejo
c\. del Colegio
c\. Ensanche (poc de temps després, c\. Mendizabal)
c\. Huerta
c\. Jesús
c\. de Líria
c\. Mayor
c\. al Mediodia
c\. de la Noria
c\. Nueva
c\. de Obradores
c\. Patriarca
c\. de Pedrós
c\. del Pozo
c\. del Siglo
c\. Silos
c\. de Valencia
c\. de Zamora

COVES: "Cuevas camino Godella,
Cuevas del Cementerio,
Cuevas frente San Roque,
Cuevas de la Pedrera".

PLACES: "plaza del Castillo,
plaza de Baltasar Mallent,
plaza de la Iglesia,
plaza de la Concordia,
plaza San Roque".

CAMINS: "camino del Azagador,
camino de Líria,
camino de Paterna,
camino antiguo de Valencia".

Entre atres festes de costum inmemorial pròpies del poble cal nomenar:

La Festa de Gràcies a la Mare de Deu de **la Cabeza**, el 30 de septembre. La festivitat del Corpus Christi. La de Sant Miquel Arcangel, i la de Sant Roc.

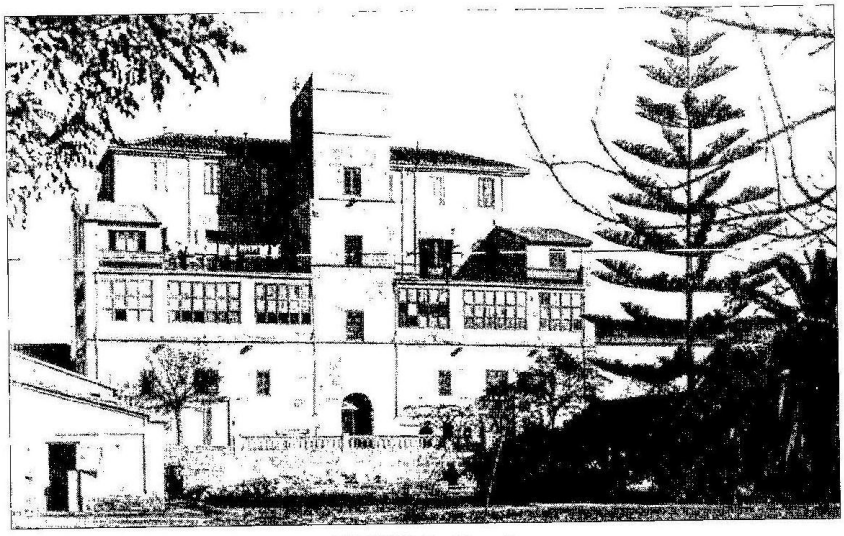

ESTAMPA C. - fotografia
Frontera posterior de la Granja-Escola, any 1920. Del llibre T.M.B.- d'Arturo Cervellera C.

ESTAMPA D) foto
Carreró del Torro (Benicalap). Any 1993.

Il. 12) a) Frontera posterior de la Granja Escola (anteriorment, mansió del linaje Trigona, emparentat en el linaje Sequera.

b) Carreró del Torro, en Benicalap. Lloc on es jugava al carrer format per l'alqueria "dels moros", a la pilota a llarges i atres modalitats, segons testimoni del Sr. Manuel Arrollo Zarzo .

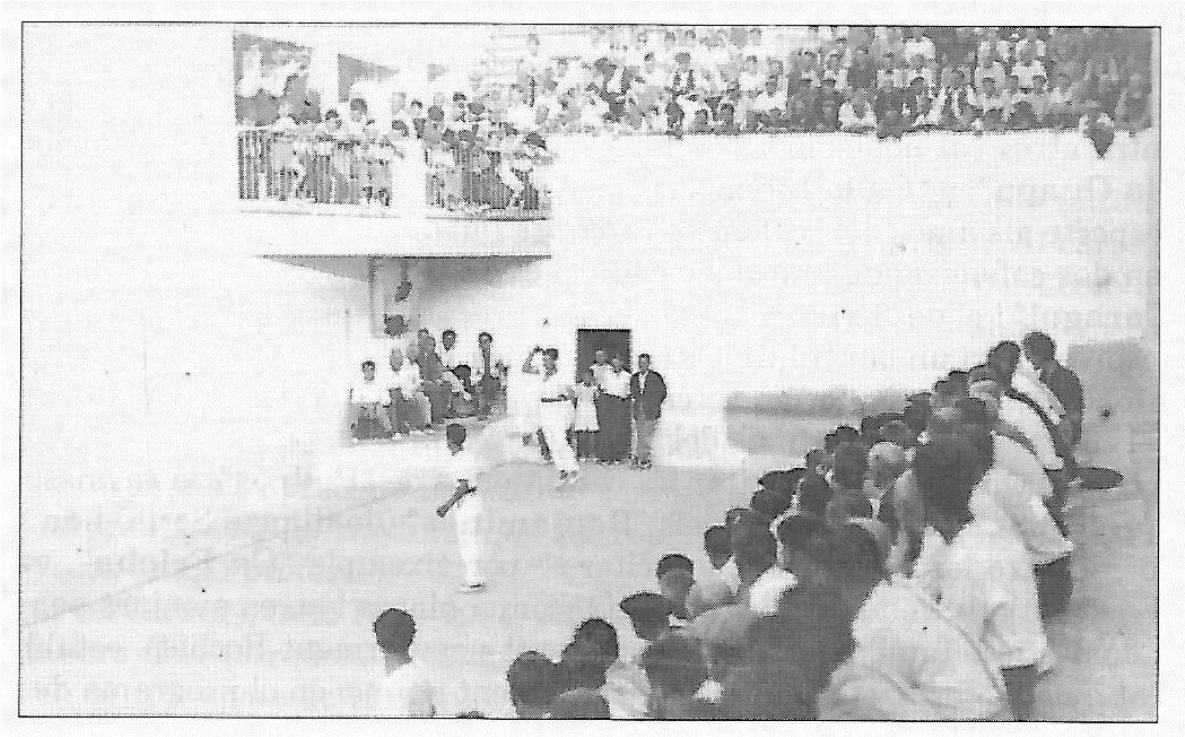

Il 13) Aspecte que oferia el trinquet de Burjasssot un dia de partida, on s'aprecia en perspectiva el costat del dau; públic a l'escala, als palquets i a la galeria del dau; pilotaris: Ibáñez (de Casinos) i Patilla IIº. Any **1949**.

Fotografia treta per Felipe Cordellat, proporcionada pel seu propietari, Salvador Martí Blat (pubicada en el llibre *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta valenciana, Burjassot*).

En un anunci del *Diario de Valencia*, del 16 agost de **1920**, s'anunciava una partida ab esta descripció:

*"**Trinquete de Burjasot**."*

*"**Gran partido para hoy 8 Agosto 1920. Desafio de 200 pesetas, por los jugadores: el Palleret de Paterna, Paquito de Godella y un feridor, contra Cacahuet, el Chato de la Estasió y un feridor; a tan gran partido, la entrada 20 céntimos**."*

j) ELS JUGADORS DEL TRINQUET DE BURJASSOT.

j) ELS JUGADORS DEL TRINQUET DE BURJASSOT

Al comptar Burjassot amb un trinquet des de data antiga es va fomentar una afició important, i foren molts els burjassoters que arribaren a tindre renom en el món de la pilota. Així mateix foren molts també els jugadors de poblacions veïnes que tingueren ací la seua seu.

El desig tant del Sr. Arturo, com el d'este servidor que subscriu seria relacionar tots estos hòmens; tant dels naturals del poble de Burjassot, com de poblacions veïnes que ací donaren dies de glòria a la pilota valenciana, pero com fins ara no s'havia estudiat en concret res sobre este tema, ha estat la cosa difícil, i hem tingut que traure tots els possibles records de la memòria del Sr. Alonso Castillo, -home que ha fet els 85 anys-, i de les narracions dels nostres majors, que amablement ens han ajudat, entre els quals està el que me pense que més vivències relacionades amb el trinquet de Burjassot ha vixcut, sense el qual haguera estat practicament impossible obtindre el present treball, encara que afortunadament també tenim la gran ajuda del llibre de Llorenç Millo " El trinquet".

Evidentment, la relació que ací hem fet dels jugadors del trinquet de Burjassot és estimativa, per la qual cosa demanem disculpes per les omisions que hem pogut patir.

Dit acò, iniciarem la relació nomenant a **LLOCO PEPE** situant-lo en el lloc d'honor, perque este colós de la pilota de trinquet destaca entre els demés. Millo el descriu amb encert, encara que d'ell es podrien dir moltes més qualitats, pero podem dir, com ens ho ha descrit el que puga ser el burjassoter millor coneixedor del trinquet; que aquelles pilotes de vaqueta eixien de la seua ma amb la velocitat d'una bala de fusell Màuser, i amb un efecte tan bo com si es tractara d'una bola tocada per un tac de billar.

Ara anomenarem a tots els demés jugadors, -utilisant els noms, amb la mateixa grafía amb els quals s'anunciaven-, passant a agrupar-los en els següents grups:

1) Els que anomenarem NOTABLES, des de principis d'este segle fins a l'any 1.936, i 2) i 3) els que anomenarem AFICIONATS, de menor categoria, incloent tant els d'abans com els de després de l'any 1.936.

1) NOTABLES.-

- TOMASO, - ROCHET, - VICTORINO VISANTICO, - PERET DE MARCHALENES, - EL RULLET, - MICALET EL PINCHO.

2) AFICIONATS.-

- TALAMANTES, - PEPE EL TRANQUILO, - ELS DIANEROS, - ELS ESQUILADORS, - VICTORINO PEPIN, - EL ENGANCHE.

3) - **DROGUERO, - EL LLARGO PINTOR, - BOTIN PARE, - PICHER, - MONTORRETA, - BARRINTO, - AGUASILET, - BOTIN FILL**, i una llarga llista, en la qual tots ells contribuiren a donar-li calor i vida al Trinquet de Burjassot.

Cal dir, que acodien també forasters, especialment de Borbotó, en les épOques de l'any en les quals els camps no es podien treballar per les constants pluges

que es produien aleshores, donat el cas que com Borbotó era terreny d'aiguamolls tardava més en eixugar-se les terres. Assidus foren: **EL MORENO, - EL ZURDO, - GUERRA,** i atres.

De fet, en les primeres dècades del present segle s'havia vixcut una època d'esplendor en este deport; pilotaris destacats de Burjassot foren entre atres, a banda del "Lloco", "Zurdo de Gorreta" i "Nelo el Coronao", conegut ací pel "Rochet" (Roget). Esplèndids anys 1.900, 1.920, i inclús 1.930 on gràcies a "Micó", "Manetes", "Patilla" que venien també a jugar ací l'afició pogué viure partides de categoria ((14)). En acabant vingué atre període fins l'any 1.936 en que destacaren entre atres "Chiquet de Quart, Liria I i Liria II". Coincidint per aquella época el nostre "Manolín" jugava molt complidor inclús amb les figures.

Després de l'ultima guerra civil començà un progressiu declivi tant per al deport de la pilota en general , com del trinquet de Burjassot en particular del qual no es va recuperar, degut a l'abandó que a la seua sort patia sense cap ajuda, incúria que influí en l'afició del nostre poble, encara que cap dir que pels anys 1.940-1.950 es jugava en el "carreró del Torro" (en Benicalap), on es practicava el "joc a llargues" destacant un tal Sota, com així recorden els aficionats com és el cas del Sr. Josep Soler Hernández que aixina ens ho compta.

Dit açó anem a relacionar els jugadors tant burjassoters com forasters, dels quals tenim una més ampla notícia, anomenant-los per ordre alfabètic:

CARBONERET I.- Vicente Fabado Domingo, naixqué en Benisanó en 1937, encara que vixqué sempre en Paterna, fill del també pelotari "Carboneret". Als desset anys començà a jugar en el trinquet de Paterna, després ho va fer en el de Burjassot, i més tard, cap als vint anys, es va presentar en Pelayo.

CARBONERET II.- José Fabado Domingo; fill també del famós pilotari Carboneret, va nàixer en 1945 en Benisanó, encara que com el seu germà vixqué amb la seua família en Paterna on començà a jugar els seus primers partits, continuant en el de Burjassot, on jugà anunciat amb el sobrenom de Carboneret, que portà el seu pare, si be afegint la distinció de II, per a diferenciar-se del seu germà major. En 1965 passà a jugar en Pelayo on tingué molta fama i prestigi.

CONILL.- Jugà pels anys vint i trenta de miger, i ferint i fent-se arrere. Actuà en el trinquet Pelayo i també en els trinquets de Marchalenes, Levante i Burjassot.

"CHATO" DE BENAGUACIL.- Jugà de "resto" en la dècada dels anys trenta en el trinquets de Benaguacil, Llíria i també Burjassot on precissament ací durant l'any 1933 jugà alguns desafiaments contra Victorino.

"DROGUERO" DE BURJASSOT.- Aficionat que freqüentava molt les partides, jugà per les dècades dels anys quaranta i cinquanta, encara que era home amb més voluntat que qualitats per al joc.

"FUENTES".- De nom Manuel Ibáñez Alcántara, era natural de Gestalgar on va nàixer l'any 1.898. Jugà alguna volta amb el LLoco. Coneixia a la perfecció el trinquet de Burjassot i li traia tot el profit.

GUARA.- De nom José Guara, era natural de Valencia on va nàixer l'any 1.895, faltant l'any 1.967. Conegut ací pel sobrenom de "Rossegó" (li'l va posar el Sr. Zarzo). Pare de jugadors de frontó.

JUANET EL BLAU.- Bon aficionat de Burjassot, jugà algunes partides anunciades pels anys trenta, ací en el trinquet de Burjassot.

LLOCO.- Josep Muñoz Bondia va nàixer ací en Burjassot, l'any 1.896. Natural i veí del poble, era de la coneguda família dels Llocos. Dit malnom era el propi pel qual es coneixia ací la familia de llinage "Muñoz", venint-li el malnom per tant per la part de son pare ((15)). Josep M. B. faltà en Tavernes de Valldigna, l'any 1.974, on residia a l'haver-se casat amb la filla del trinqueter d'aquella població.

Quan estudiava en l'Institut Lluis Vives de Valencia, tingué l'influència de la proximitat dels trinquets; aquell del carrer Juan de Mena i el de Pelayo, que va poder més en ell que els llibres i acabà dedicant-se per complet a l'eixercici de la pilota. El seu primer partit el va fer en Pelayo, encara que abans s'havía treballat en atres trinquets, fon en unió de Rovell de Denia, contra el Churret i el Rullet; el trinquet s'omplí i l'afició ixqué entusiasmada amb el Lloco.

Lloco fon un colós de la pilota, per això era un jugador admirat a qui el croniste de pilota Rebot va calificar de "El Lleó de Burjassot", cosa que demostrà fins a la seua mort, ja de ben major. La seua millor qualitat fon l'astucia, i com persona era noble i oberta.

LLOCO II.- A l'igual que el seu germà major tingué molta fama. Vivien en el carrer Llibertat, cantó en la Carretera de Llíria on els seus pares teníen la posta de carretera que allí havia, espècie de botiga d'ultramarins i també bar o taverna on normalment paraven els carreters les cavalleries en la seua època. Jugava de "resto". Pels anys trenta jugà en els trinquets de Pelayo, Levante i Burjassot.

MANETES.- Natural de Torrent, jugava de "resto" pels anys trenta, en Pelayo, Burjassot, i Torrent. Fon jugador de no molta força i molta colocació.

"MANOLÍN".- Manuel Arroyo Zarzo. L´afició del trinquet de Burjassot encara recorda el seu bon joc. Va nàixer l´any 1918, sent net del famós trinqueter "Sarso". La seua major activitat deportiva va ser adès dels anys 40.

Decidit i de bona colocació, jugador amb molts mérits per a ser professional, no debades vixqué des de la seua infància en l´ambient de la pilota i es coneixia el trinquet com si fòra sa casa -encara que la seua professió va ser diferent, arribant a mestre d´obres-. Gran entusiaste i conèixedor del món de la pilota, gràcies ad ell hem conegut moltes anècdotes.

I en honor a la veracitat, s´ha de dir que sense la seua ajuda este llibre no s´haguera tret tan complet com s´ha fet.

"MICALET EL PINCHO".- Miquel Lairón, pilotari professional. U dels millors feridors de la nació, naixcut l´any 1885 en Paterna. Jugador molt assidu del trinquet de Burjassot. D´ell es deia que feria més que el que inventà la pilota, encara que també jugà de miger. Es va retirar ja de molt major.

PEPE EL PINTOR.- José Martín Navarro, encara que és natural de Mislata, vixqué en Moncada, jugant en aquell trinquet, i entre atres en el de Burjassot, lloc on més es va lluïr. Un partit gloriós fon el que jugaren el Rullet de Benaguacil, Ruiz, i el propi Pepe el Pintor contra Masianet de Vinalesa i el Droguero de Burjassot. Aquella partida es va jugar en el trinquet de la nostra ciutat, guanyant el trio i fon la primera anunciada de Ruiz.

ROCHET (Roget).- Sobrenom pel qual també es coneixia a Nelo el Coronao. Vivia en una casa del carrer “Obispo Muñoz”, prop del lloc on ara està la nova residencia d’estudiants.

RUIZ.- Francisco Ruiz Forner va nàixer en Museros l’any 1930. Començà a pegar-li a la pilota en el trinquet de Massamagrell. Pero va ser en el trinquet de Burjassot on un aficionat expert, Pepe el Pintor, el va presentar, i des d’aquell moment la carrera professional de Ruiz anà a més. Jugant de miger, ha estat considerat un gran pilotari.

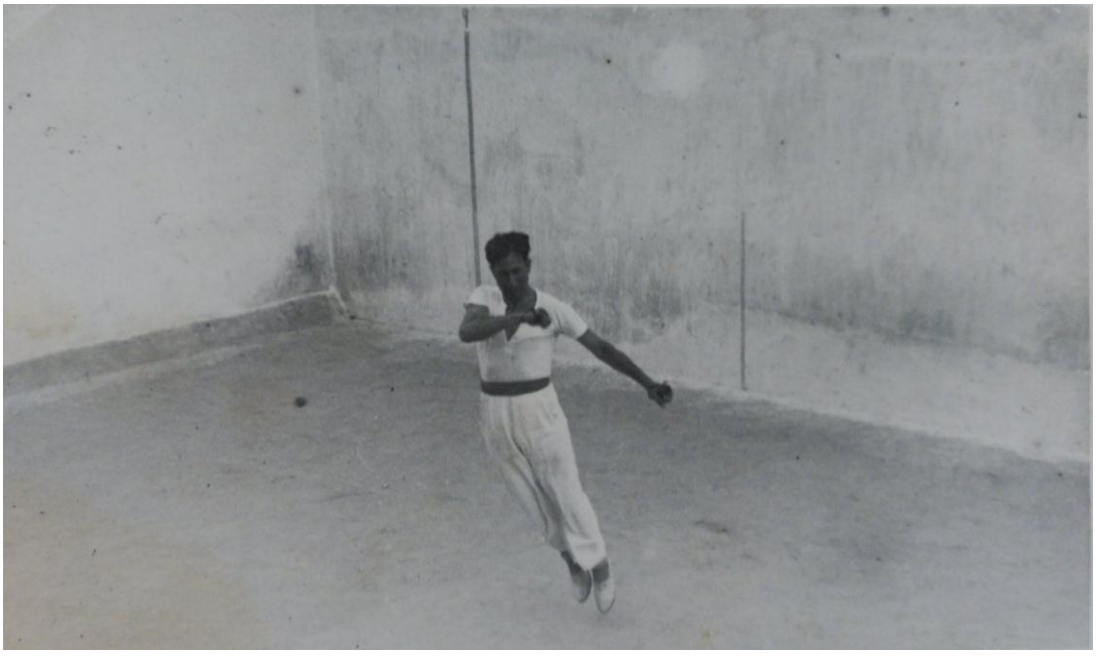

Il 14) **Escena d’un dia de partida al trinquet de Burjassot**. Foto treta per Felipe Cordellat. Fotografia propietat de Salvador Martí Blat, aportada per ell.

Descripció de la foto: **PELETS** (de Torrent) jugant en el trinquet de Burjassot prop al tamborí.

RULLET.- Fon un bon pilotari en el trinquet, pero sempre tingué més afició per jugar ab els peus i la pilota gran (és dir, al futbol). De fet destacà com porter del "Burjasot C.F."

VICTORINO DE BURJASSOT.- Veí del poble, era fill d'un botiguer de roba; tenint l'establiment prop del cantó que fa el carrer Jorge Juan ab el carrer Navarra –al costat del forn-, dedicant-se també a vendre roba per les rodalies portant un carret, com era cosa normal en l'época. Llorenç Millo el descrigué ab estes paraules: «Aficionat, gran "passador de pilota" i ab moltes mans, sempre ben col·locat al rebot, pero molt curt. Jugà pels anys trenta i actuà en alguns desafiaments que es varen anunciar en la premsa d'aquella época».

ZURDO DE GORRETA.- Pilotari de principis de segle.

A banda de tots estos pilotaris que jugaren en el trinquet de Burjassot, i que recordava el Sr. Manuel Arroyo Zarzo "Sarso", també passem a citar aquells que ens va citar el Sr. Salvador Martí Blat "Voro" de la seua època: com, entre els antics, el tio Pepe **"Paella",** que segons ell "guanyava tot" i el famós **Lloco**[12]; i dels més propers a la

[12] En Burjassot, el malnom "Lloco" prové del llinage Muñoz. D'este arbre una branca; la del Sr. Pepe anà a viure a València i obrí una botiga en el carrer de Borrull, el qual fon el pare del nostre colós. I la branca del Sr. Micalet tingué també una botiga en Burjassot, concretament en el carrer Mendizabal, cantó ab el carrer Primavera, que tenia una porta darrera pel carrer que ara ha tornat a dir-se Pablo Iglesias, lloc on, fa uns anys, estava l'oficina de Correus.
Tots els "Llocos" i "Lloques" dels quals tenim notícia porten el llinage Muñoz de primer o de segon. Més informació al respecte poden consultar-la en el llibre "*Els malnoms*.."

seua generació: **Victorino**, **Valls**, el **Droguero**, **Tonet**, **Penya**.

Així mateix, el Sr. Salvador, segons la seua experiència, solia dir que el trinquet de Burjassot vingué a ser una "escola de pilotaris", puix ací s'ensenyaren **Ricardet** (de l'Eliana); els dos germans **Gats**; el **Rullo** (de Ribarroja); **Ruiz**, que destacava com miger); **Paquito**; el **Piano** (de Benissanó); **Oliver**; el **Lligonero** (de Paterna); **Cristià**, excel·lent pelotari, del que recordava el seu bon joc en certa partida contra **Villareal**, i molts atres com els dos germans fills de **Guara**, que eren de Valéncia, pero que com molts atres venien al trinquet d'ací perque mon pare els donava la oportunitat de que s'ensenyaren i practicaren, i que s'especialisaren en el joc a cistella, destacant de tal manera que anaren a Miami (de Florida).

També citava a **Fuertes**, que va ser jugador del Valéncia, i que com en tenia tan gran afició al trinquet, els de la directiva del Valéncia vingueren un dia al trinquet per a fer que rectificara i es dedicara en concret al futbol. També citava a **Ernesto Ordaz**, que de jove jugava com aficionat, com tant atres veïns i de la comarca (el qual després durant la guerra civil romangué en Burjassot i tingué un protagonisme un tant conflictiu).

Respecte a partides memorables, recordava una de les que se jugaven en les festes populars; concretament la que enfrontà a **Ferrer** (de Benaguasil) i **Miguel Canya** que

feren una partida memorable contra **Juliet** i **Paquito** (que havia de jugar, pero que finalment jugà **Ruiz**); “igualaren a 55, pero finalment guanyà la mestria de Juliet”.

Per a “Voro” els que per ad ell eren dels millors citava a **Quart**, “tot un cavaller en el seu comportament”; **Rovell** “noble com ell a soles”; i **Juliet** “fenomenal jugador que demanava el joc per baix, on no li se’n escapava ni una”, i del que ens contà que “de normal jugava per baix”, preferint pilotes de més pes, concretament de 44 grams, en compte de les normals de 33 grams, que li havien de fer aposta, i que molts pocs podien jugar-les. Tant ell (“Voro”), com “Sarso” també foren jugadors, encara que no professionals, sols com aficionats, puix les seues respectives obligacions laborals no s’ho permetien.

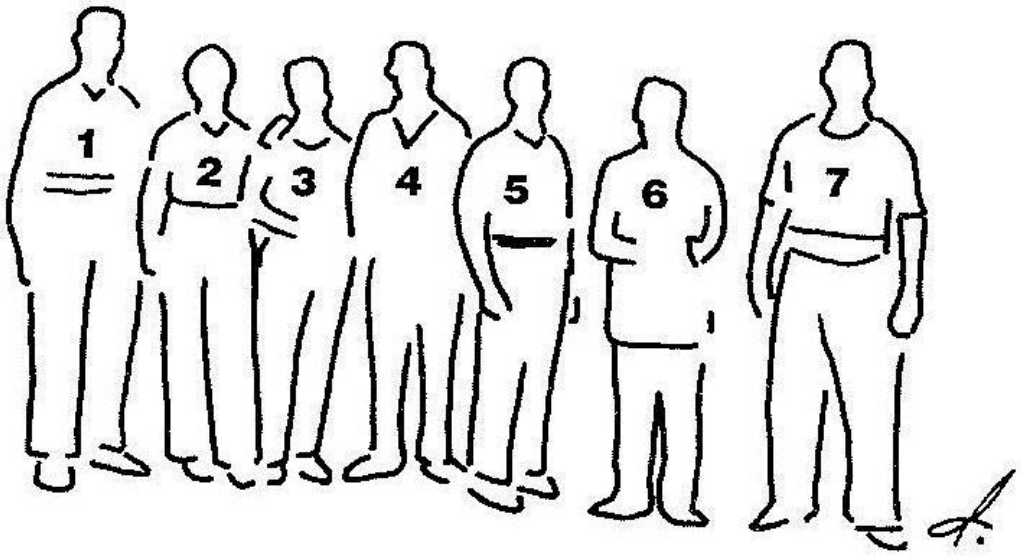

Il. 15) Esquema d’identificació de l’adjunta fotografia nº 16.

Il. 16) **Escena d'un dia de partida al trinquet de Burjassot: els pilotaris, el trinqueter i l'administrador**. Foto treta per Felipe Cordellat; aportada pel seu propietari Salvador Martí Blat. (Publicada en el llibre *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta Valenciana, Burjassot.* 1997).

Descripció: d'esquerra a dreta: 1) IBAÑEZ (de Casinos); 2) PELETS (de Torrent); 3 PATILLA IIº (D'Alaquàs) "CERVERA"; 4) VORO *l'esquilaor* (trinqueter); 5) JULIO *D'ALGINET*; 6) D. FILIBERTO (administrador del trinquet); 7 EL MELLAT (d'Alginet).

Il. 17) a) Detall del sistema de paviment a espiga que es col·locà, posteriorment, en el terra del trinquet.

Il. 18) Perspectiva on s'aprecia al fons del costat esquerre la vista exterior de la "finca del trinquet". Foto de V. A. G. 1988.

k) RELACIÓ CRONOLÒGICA DELS TRINQUETERS QUE REGENTAREN EL TRINQUET DE BURJASSOT, DES DE LA SEUA CONSTRUCCIÓ EL 1897 FINS A LA SEUA DEMOLICIÓ EL 1964.

1º) Des de la seua inauguració el 1897 fins l'any 1917 estigué exercint el càrrec de trinqueter el Sr. Bernardo Zarzo Aurell "Sarso".

2º) Posteriorment, des del 1917 fins al 1919, es va fer càrrec del trinquet el Sr. Jose Alcañiz "Pepe Paella".

3º) L'any 1920 fon tancat, i llogada la vivenda adjunta.

Segons em relatà el nét de "Sarso", Manuel Arroyo Zarzo, el motiu de que en 1917 "Sarso" haguera de deixar el trinquet fon la següent raó: "en aquell moment, la propietat tenia una oferta més substanciosa, a la qual ell no pogué fer una contra-oferta millor. Pero, posteriorment, l'administrador observà que el nou llogater no podria fer efectiu el pagament d'aquell pujat lloguer en qüestió; cosa que aixina succeí al cap de poc de temps.

El resultat fon el tancament de l'activitat del trinquet.

Després d'una llarga temporada, estant tancat, la propietat tornà a oferir al Sr. Zarzo la possibilitat de fer-se càrrec del trinquet. Pero "esta volta és ell qui posà el

preu”. No tenim constància de la quantitat relativa, en concret, al trinquet.

Ara bé, tal com em comentà el seu nét: “Pels anys 1929 i 1930 es pagaven del Trinquet, de la vivenda i del corralot, noranta (90) pessetes mensuals. I se’n recordava, perfectament, puix a d’ell li encomanaren anar a entregar-se-les a Don Filiberto, mitjançant el corresponent rebut, tots els mesos, en l’edifici de l’Ajuntament, que era on eixercia Don Filiberto Mataix com Secretari del Jutjat.

Com curiositat tenim, gràcies a la memòria i testimoni del Sr. Manuel Arroyo Zarzo, el dato de que un poc després, en els últims anys de la década del 1930, en temps del trinqueter “Sarso” es servia en el bar del trinquet pel preu de quinze cèntims: una creïlla torrada, una mesureta de sal, i una mija botella de vi.

4) L’any 1921 tornà a fer-se càrrec “Sarso”, fins al 1932, any en que va faltar.

El mateix any, 1932, es va fer càrrec de la gestió del trinquet, Bernardo Zarzo Arnau, fill del popular “Sarso”, fins a l’any 1936, en el qual esclatà la insurrecció militar i la immediata revolució.

Tal com també em relatà el Sr. Manuel Arroyo Zarzo: resultat dels fets extraordinaris i revolucionaris ocorreguts en Valéncia l’estiu de l’any 1936, es requisà o

confiscà el trinquet per la Joventuts Socialistes. I mesos més tard s'establí davall de la galeria del "resto" el "*Control de Albañiles C.N.T.-U.G.T.*"

Durant este període, es va fer carrer, transitòriament, Salvador Marti Herrero, conegut de Zarzo, veí del poble i prou relacionat en el trinquet.

5) Al terme de la confrontació bèl·lica patida durant el període 1936-1939 es tornà a fer càrrec de nou Bernardo Zarzo Arnau fins a la seua mort en el mateix any 1939.

Segons em relatà el nebot de Bernardo, el Sr. Manuel A. Z., resultà que al terme de la guerra civil li tornaren a requerir a Bernardo que continuara en l'arrendament del trinquet, i així ho feu, pero va ser per poc de temps, puix el mateix any 1939 va morir. I la seua família decidí traspassar-lo, per no poder atendre`l, a Salvador Martí Herrero, que era un antic aficionat a la pilota, conegut de la família i molt vinculat al trinquet.

6) A ran de la defunció de Bernardo, durant l'any 1939 es traspassà l'us del trinquet a Salvador Martí Herrero "Voro l'Esquilaor", persona que junt ab D. Filiberto González Mataix, administrador del mateix, -i per més senyes germà de D. Alfredo G. M., que administrava i regentava el trinquet de Pelayo moltíssims anys, i que també tenia una botiga de licors-, vingueren portant-lo fins al seu obligat tancament definitiu en 1964.

Tal com em relatà el Sr. Manuel A. Z., i també el Sr. Salvador M. B., resulta que "D. Filiberto González Mataix era tota una institució en el poble, des dels temps del rei (1920-1930) fins al final de la seua vida. Era el secretari del Jutjat, i al mateix temps exercia d'administrador econòmic del trinquet, el qual era propietat de la fundació que mantenia l'Asil de las *Hermanitas de los ancianos desamparados* en Burjassot. A més, durant molts anys estigué eixercint diversos càrrecs en el "Círculo Católico". De fet era uns dels seus pròcers, donava classes en l'escola de la Societat fent de mestre. També fon Secretari i Director de l'Escola de Declamació del teatre del "*Círcul*". De fet, era una persona coneguda i popular. En l'última época del trinquet, quan Salvador Martí "Voro l'Esquilaor", encara molts el recordaven sempre assentat en aquell banquet, controlant l'activitat i al corrent de qualsevol incidència."

7) Finalment, Salvador intentà revertir la situació de forçós tancament, esgrimint les condicions establides per l'antiga fundadora de l'Asil d'Ancians Sequera, pero davant de les dificultats, tingué que acceptar la indemnització que li oferiren.

Més exactament, tal com relatà el seu fill, el Sr. Salvador "Voro" Martí Blat, davant de la situació plantejada per la propietat del trinquet de rescindir el contracte de lloguer a l'haver decidit la demolició del mateix per a transformar-lo en solar per a la seua venda, son pare,

Salvador Martí Herrero, intentà oposar-se i buscà l'assessorament d'un bon abocat, pero considerant la difícil situació de mantindre dita actitud l'aconsellà que acceptara la indemnisació.

Il. 19) Retrat de "l'agüelo Sarso" i la seua néta Asunción, a la porta de l'alqueria de "Barriga"(en Marchalenes). Any 1920. Fou el trinqueter del trinquet de Marchalenes, i el primer de Burjassot, des de la seua inauguració el 1897 fins l'any 1917.

Fotografia aportada pel seu propietari, el Sr. Manuel Arroyo Zarzo (nét per part de mare), i publicada en el llibre *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta Valenciana, Burjassot*. Editat en 1997, per l'Associació Cultural L'Almara.

Evidentment, és una pena que un dels trinquets més destacats de la Comunitat Valenciana, com era l'existent en Burjassot sucumbirà com tants atres per la invasió de noves modes, deports moderns i canvis socials i culturals que dugueren el boom de les primeres époques de la televisió, l'automòbil i atres factors.

Afortunadament, des de fa uns anys, i gràcies a la dignificació que figures mítiques tals com el Genovés i molts atres han aportat al món de la pilota, així com l'ajuda de la Generalitat Valenciana i benefactors del sector empresarial, s'està recuperant el joc de pilota, tan valenciana com autèntica, inclús construint-se nous trinquets i restaurant-se atres en molts pobles valencians.

En 1995, quan publicarem el llibre "El Trinquet de Burjassot" en férem vots per a que coincidint que en aquells moments es complien els cent anys de la inauguració del trinquet de Burjassot, s'uniren esforços i il·lusions, aportant cadascú el seu granet d'arena per a que novament ressorgira l'afició a este deport tan propi de la Comunitat Valenciana, del qual hem d'estar ben desvanits. I encara que, principalment, l'Associació Cultural El Piló de Burjassot, i varies Comissions Falleres han fet un formidable treball de recuperació, no obstant seria definitiu el poder aconseguir la construcció d'un nou trinquet en Burjassot i potenciar el nostre noble i fantàstic deport de la pilota; així, ausades que valenciana.

l) LA FAMILIA SEQUERA I BURJASSOT.

NOTA.- El text d'esta secció està transcrit de l'artícul redactat i publicat pel Dr. D. Arturo Cervellera Moscardó, que s'inclou en original en la secció final "documentació".

"Els orígens del llinage Sequera es situen en la part nord de Portugal al voltant del segle XII, si bé la seua expansió cap a Espanya fon precoç a través de Galicia, distribuint-se posteriorment per diverses regions. Hui en dia és possible localisar-lo per tant en Europa com en América

De tradició militar, els Sequera arribaren a Valéncia de la mà d'Antonio Sequera y Carvajal (Granada 1789 – Valéncia 1867). Ab formació militar en el cos d'Artilleria, participà en la Guerra de la Independència espanyola, encara que el seu esperit inquiet i ideologia lliberal li condicionà l'exili, passant per Anglaterra, Malta y Egipte. En este últim país fundà i organisà l'Acadèmia d'Artilleria, sent el seu primer director.

A la seua tornada a Espanya, es presentà com diputat a Corts, encara que les guerres carlistes el portaren de nou al camp de batalla. Figurà com Capità General interí en Valéncia des de decembre de 1836 a maig de 1837, ab la participació en algunes conteses on s'ha discutit la seua estratègia militar.

Sent coronel es va retirar als 73 anys junt a un dels seus fills que residia en Valéncia.

Este fill, Leopoldo Sequera y Pérez de Lema (Segovia 1819 – Valéncia 1876), fon un polític del Partit Progresiste, diputat i cap del batalló de veterans. Així mateix ocupà la plaça de director de la Casa Hospici de *Nuestra Señora de la Misericordia* des de 1874, on realisà importants avanços ab la creació de la junta administrativa i econòmica, així com l'inici de la construcció de la nova Iglesia.

Unit en matrimoni ab la valenciana Pascuala Díez de Rivera y Valeriola, tingueren quatre fills: Leopoldo, Francisca, Carolina i Mercedes.

Ab ells s'inicià la relació en Burjassot, a l'adquirir uns terrenys de l'eixample i construir una Casa-hort com segona residència. Ya en 1859 figurava com un dels majors contribuents de la població. En 1873 adquirí unes noves parcel·les junt al Camí de Llíria i cantoneres ab el carrer de la "Noria", encara que la seua mort va impedir que prenguera possessió dels mateixos i hagué de fer-ho la seua esposa en 1879.

Després de la mort de Pascuala Díez de Rivera en 1892, i sobre estos últims terrenys, el seu fill Leopoldo Sequera – conegut col·loquialment como *Polín*- dos anys més tard, era autorisat per la Corporació municipal per a edificar lo que seria el futur trinquet, que vingué a posar-se en servici en març de 1895.

L'única filla del matrimoni Sequera-Díez de Rivera que tingué descendents fou Francisca. Havia pres matrimoni ab el Conde de Trígona -Francisco Mayans y Calleja-; una família la qual també estigué relacionada ab Burjassot, al ser propietaris de l'edifici que hui ocupa la Casa de Cultura. Els seus fills foren Leopoldo y José María, naixcut en Burjassot en 1887.

Al morir Carolina Sequera en 1913, la seua germana Mercedes testà en la seua memòria per a donar compliment al seu piadós desig de crear un asil en Burjassot ab el nom d'Asil de Sequera –en memòria de la seua família-, que havia d'estar a càrrec de les *Hermanitas de Ancianos Desamparados*, on se'ls concediria la protecció i atencions necessàries, sent preferible per a la seua admissió els naturals de la població.

De la mateixa forma s'establiria una Capellania en l'asil, sota l'advocació de la Mare de Déu dels Desamparats, deixant establert que el seu patró seria el capellà de la Iglesia de Sant Miquel. Designava una assignació de cinc pessetes diàries per al capellà que fora assignat, i que havia de proporcionar assistència espiritual a les *Hermanitas* i als asilats. Així mateix havia de celebrar missa diària y rés vespertí del Rosari, a intenció i en sufragi de les animes dels seus pares, germans i d'ella mateixa.

No oblidava a la Iglesia parroquial, llegant per ad ella mil pessetes.

Per a la instal·lació de l'asil, disposà de la Casa-hort, heretada dels seus pares, que havia de ser utilisada com residencia de les *Hermanitas* y Capellà. Així mateix destinava els jardins de la casa per a recreo dels asilats, i com vivenda dels ancians s'utilisaríen cinc cases de la seua propietat situades en la carretera de Llíria, que serien comunicades ab les atres dependències.

El llegat de l'edifici, incloïa tots els mobles, robes, pintures i quant en ella existira. Es feia menció específica a un quadre a l'oli que representa el cos jacent del Senyor en braços de la Santíssima Mare de Déu, les escultures de *Nuestra Señora la Virgen de las Mercedes* ab el seu templet i la de S. Carlos i tres safates de plata ab l'escut de Sequera.

El sosteniment de l'asil i Capellania es realisaria ab dos centes mil pessetes provinents de les rendes del trinquet –prèvia compra de la tercera part a la seua germana Francisca-, casa anexa i contigua, solars, terres i demés bens de la seua propietat en Burjassot.

Mercedes faltà en 1918 i una volta complimentats tots els requeriments legals el dia 4 de febrer de 1919 començaven la seua labor les *Hermanitas de los Ancianos Desamparados* en Burjassot."

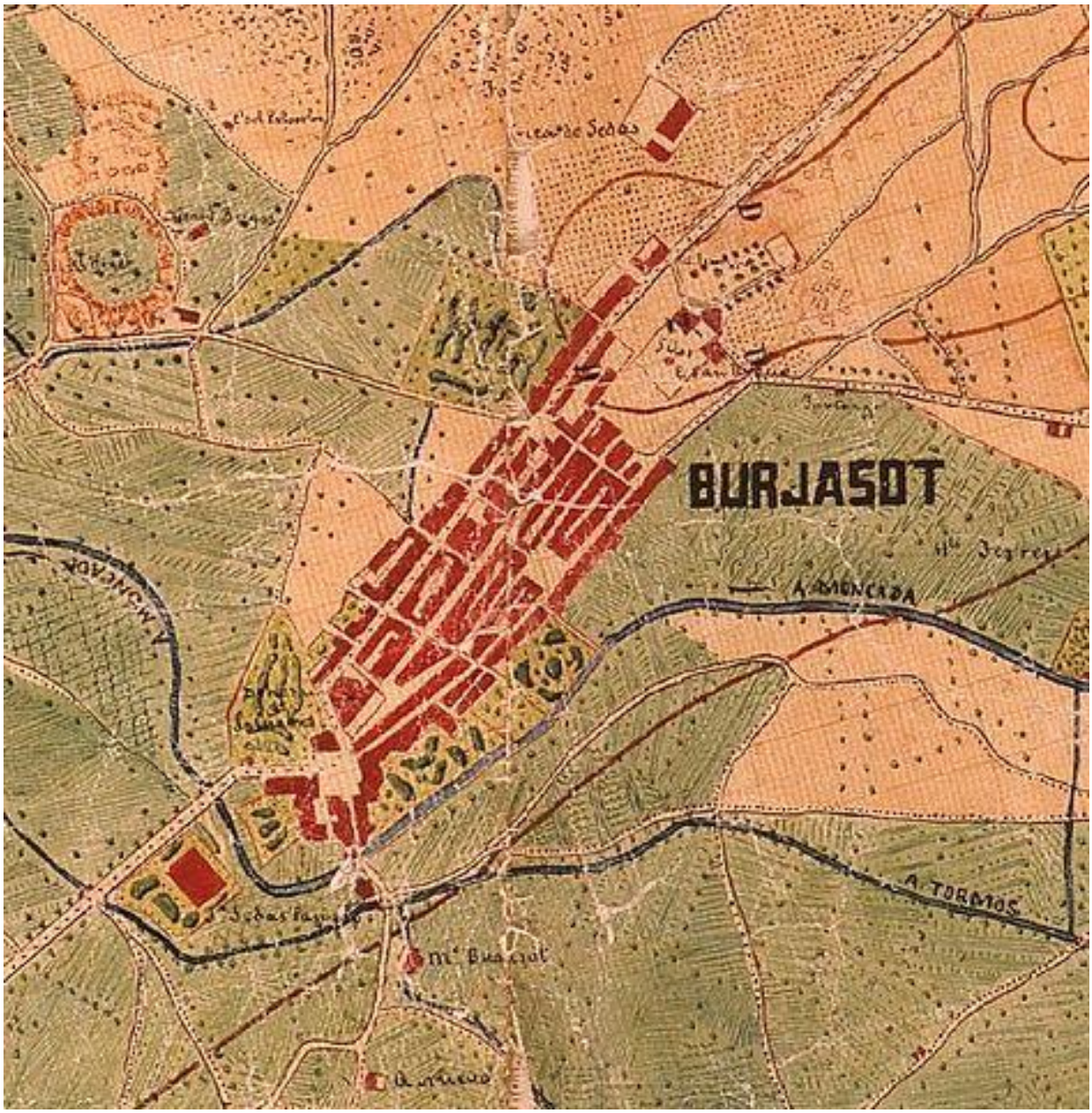

Il. 20) Detall del Plànol de "*Valencia y sus alrededores*". Any 1883. *Cuerpo de Estado Mayor del Ejército*.

En el plànol cartogràfic s'aprecia el lloc, junt a les Siges, on encara existia un terreny erm, poc abans de construir el trinquet.

ANNEX:

ILUSTRACIONS: Dibuixos, estampes, fotos.

(Estan en el context del llibre, des de la 1, fins a la 30).

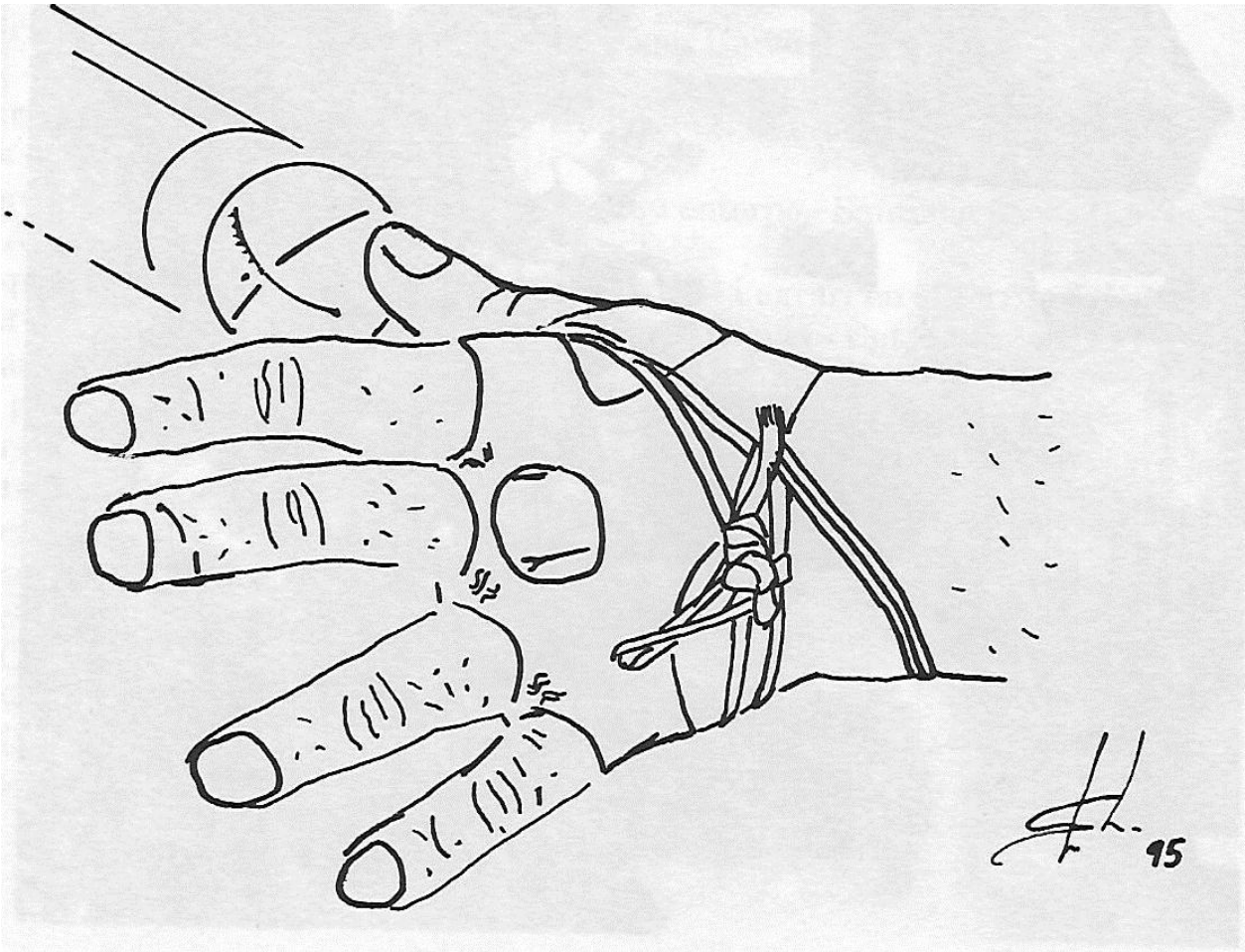

Il. 21) "*Val i partida*"(última pilota de la partida).

Dibuix a tinta. Santiago L. G. 1995.

Il 22) Quadre titulat *Joc de Pilota a Llargues* (1881).- Autor: José Bru Albiñana (1855-1921). Museu Sant Pio V (Valéncia).

Segons l'artícul del periodiste Paco Huguet, que transcriu la descripció que fa Rafa Jordán "el Savi", *la escena del cuadro se ha ubicado en Alfara del Patriarca, aunque Jordán cree que se inspiró en el juego en la calle Quart de Valencia: "A la derecha, aparece la hermana del pintor,(junto a la puerta) con un joven (sentado) que la mira. Y a la izquierda, se ve al cura y a un rico con un duro de plata (entre otros espectadores). Apostando*."

FONTS D'INFORMACIÓ:

Llibres d'actes municipals, Ajuntament de Burjassot.

Acord municipal de 4 de novembre de 1879:

"*se da posesión a la Sra. Viuda de Sequera de los solares al extremo de la calle Nueva y lindantes con la calle de la Noria y camino de Liria*".

El dia 1 de juliol de 1894, sent Alcalde D. Antonio Valero Pons, l'Ajuntament de Burjassot prengué el següent acord:

"*….. Conceder licencia para edificar a D. Leopoldo Sequera Díez de Ribera, ciertos terrenos situados en la calle de Liria"*

També en l'acta de 27 abril de 1877 consta la següent referencia, citant, entre atres competències municipals, al joc de pilota:

"*… del peso y medida de uso voluntario, juego público de pelota, pozo público y las yerbas de propiedad particular*"

Font: *Burjassot, su historia, costumbre y tradiciones*. Santiago López García. Burjassot. 1977. Sense publicar.

es.wikipedia.org La enciclopedia libre. (Temàtica diversa sobre el joc de pilota valenciana, trinquets, etc.)

www.Uiquipèdia i www.L'Enciclopedia.org. (ídem, dedicats a la temática de la pilota valenciana).

Notes de premsa: www Las Provincias.es. Paco Huguet. 26 setembre 2015. Artícul titulat: *"Joch de pilota" deporte rey en el siglo XIX,* on arreplega el treball de Rafa Jordán "El Savi" (estudiós de la pilota).

Periòdic *El Pueblo* (16 agost 1920, i 15 agost 1928).

Periòdic *Diario de Valencia* (16 agost 1920).

Episodi de l'espai "*Arrels i tartana*" de la Radio Burjassot, titulat "*El trinquete de Burjassot*". Entrevista a Salvador Martí Blat i Laureano Cervera Viadel. Emés el 12-12-2017.

DOCUMENTACIÓ:

La familia Sequera y Burjassot

Los orígenes del apellido Sequera se sitúan en la parte norte de Portugal alrededor del siglo XII, si bien su expansión hacia España fue temprana a través de Galicia, y su posterior distribución por diversas regiones. Hoy en día es posible localizarlo tanto en Europa como en América.

De tradición militar, los Sequera llegan a Valencia de la mano de Antonio Sequera y Carvajal (Granada 1789 – Valencia 1867). Con formación militar en el cuerpo de Artillería, participó en la Guerra de la Independencia española, aunque su espíritu inquieto e ideología liberal le condicionó el exilio, pasando por Inglaterra, Malta y Egipto. En este último país fundó y organizó la Academia de Artillería, siendo su primer director.

A su vuelta a España, se presentó como diputado a Cortes, aunque las guerras carlistas le llevaron de nuevo al campo de batalla. Figuró como Capitán General interino en Valencia desde diciembre de 1836 a mayo de 1837, con la participación en algunas contiendas donde se ha discutido su estrategia militar.

Siendo coronel se retiró a los 73 años junto a uno de sus hijos que residía en Valencia.

Este hijo, Leopoldo Sequera y Pérez de Lema (Segovia 1819 – Valencia 1876), fue un político del Partido Progresista, diputado y jefe del batallón de veteranos. Así mismo ocupó la plaza de director de la Casa Hospicio de Nuestra Señora de la Misericordia desde 1874, donde realizó importantes avances con la creación de la junta administrativa y económica, así como el inicio de la construcción de la nueva Iglesia.

Unido en matrimonio con la valenciana Pascuala Díez de Rivera y Valeriola, tuvieron cuatro hijos: Leopoldo, Francisca, Carolina y Mercedes.

Con ellos se inició la relación con Burjassot, al adquirir unos terrenos del ensanche y construir una Casa-huerto como segunda residencia. Ya en 1859 figuraba como uno de los mayores contribuyentes de la población. En 1873 adquirió unas nuevas parcelas junto al Camino de Liria y lindantes con la calle de la Noria, aunque su fallecimiento impidió que tomara posesión de los mismos, y lo realizó su esposa en 1879.

Tras el fallecimiento de Pascuala Díez de Rivera en 1892, y sobre estos últimos terrenos, su hijo Leopoldo Sequera –conocido coloquialmente como *Polín*- dos años más tarde, era autorizado por la Corporación municipal para edificar lo que sería el futuro trinquete, que fue puesto en servicio en marzo de 1895.

La única hija del matrimonio Sequera-Díez de Rivera que tuvo descendientes fue Francisca. Había contraído matrimonio con el Conde de Trígona -Francisco Mayans y Calleja- cuya familia también estuvo relacionada con Burjassot, al ser propietarios del edificio que hoy ocupa la Casa de Cultura y en la que aún se puede apreciar sobre el dintel de la puerta el escudo familiar con las espigas de trigo. Sus hijos fueron Leopoldo y José María, nacido en Burjassot en 1887.

Al morir Carolina Sequera en 1913, su hermana Mercedes testó en su memoria para dar cumplimiento a su piadoso deseo de crear un asilo en Burjassot con el nombre de Asilo de Sequera –en memoria de su familia-, que debía estar a cargo de las Hermanitas de Ancianos Desamparados, donde se les concedería la protección y cuidados necesarios, siendo preferible para su admisión los naturales de la población.

De la misma forma se establecería una Capellanía en el asilo, bajo la advocación de Nuestra Señora de los Desamparados, cuyo patrono sería el párroco de la Iglesia de San Miguel. Designaba un haber de cinco pesetas diarias para el capellán que fuera elegido, y que debía proporcionar asistencia espiritual a las Hermanitas y a los asilados. Así mismo debía celebrar misa diaria y rezo vespertino del Rosario, a intención y en sufragio de las almas de sus padres, hermanos y de ella misma.

No olvidaba a la Iglesia parroquial, legando para ella mil pesetas.

Para la instalación del asilo, dispuso de la Casa-huerto, heredada de sus padres, que debía ser utilizada como residencia de las Hermanitas y Capellán. Así mismo destinaba los jardines de la casa para recreo de los asilados, y como vivienda de los ancianos se utilizarían cinco casas de

su propiedad situadas en la carretera de Liria, que serían comunicadas con las otras dependencias.

El legado del edificio, incluía todos los muebles, ropas, pinturas y cuanto en ella existiera. Se hacía mención específica a un cuadro óleo que representa el cuerpo yacente del Señor en brazos de la Santísima Virgen, las esculturas de Nuestra Señora la Virgen de las Mercedes con su templete y la de S. Carlos y tres bandejas de plata con el escudo de Sequera.

El sostenimiento del asilo y Capellanía se realizaría con doscientas mil pesetas provenientes de las rentas del trinquete –previa compra de la tercera parte a su hermana Francisca-, casas anexa y contigua, solares, tierras y demás bienes de su propiedad en Burjassot.

Mercedes falleció en 1918 y tras cumplimentar todos los requerimientos legales el día 4 de febrero de 1919 comenzaban su labor las Hermanitas de los Ancianos Desamparados en Burjassot.

Arturo Cervellera Moscardó.

Il. 23) Blasó del llinage Sequera.

por entre aquellos añosos árboles como alma que lleva el diablo.

Confieso que, al hallarme solo en mi puesto, un sudor frío corrió por todo mi cuerpo, y aunque mi *vergüenza* de hombre se me imponía, sentí miedo; pero para mí tengo que no hubiera hecho nunca papel de cobarde.

Con este pensamiento entretenido me hallaba, cuando el latir lejano de los perros, hízome salir del arrobamiento, y cogiendo maquinalmente la escopeta, que recostada en un árbol estaba, monté las llaves y apercibíme á la espera, cuando, ¡oh, miseria humana! Una necesidad apremiante vino á ponerme en un serio conflicto.. . . . . .

. . . . . .

No pude aguantar más, y dejando la escopeta (montada, por supuesto) muy cerca de mí, propúseme satisfacer mi perentoriedad, mientras los latidos de los canes se oían cada vez más de cerca... más de cerca... hasta que los sentí á pocos pasos del lugar donde yo en tan triste postura me hallaba.

Levantéme rápido como el rayo, cogí la escopeta, y sin poder dar un paso, porque los pantalones embarazaban mis piernas, y en aquel estado tan cómico para el que de lejos me observara, pero tan serio para mí, disparé sin saber lo que hacía contra un bulto negro que en vertiginosa carrera se abrió paso por entre la maleza.

El bulto cayó rodando al segundo disparo, y yo, lleno de entusiasmo y alegría, pretendí correr hacia él... pero, ¡oh, indiscretos pantalones! Mi cuerpo besó el suelo al mismo tiempo que uno de los cazadores que bregaba con los perros, apareció entre la espesura exclamando sin darse cuenta de mi ridícula postura:

—¡Agora si que te has hecho buena, te has matao pues un obeja de Chomín el de Iturriotz!

B. Mariano Andrade

Partido de foot-ball.—La naturaleza prestó en uno de los días de la última semana, en Barcelona, á los aficionados á este juego de pelota, uno de esos días primaverales, que acostumbra poco á prodigar en esta época.

El velodromo de la Bonanova, pintorescamente situado entre campos que reverdecen bañados por el sol y con un horizonte despejado y alegre, gracias á su elevada posición, se vió favorecido por distinguida concurrencia, ganosa de admirar los pases y alegres variantes del juego á que la brillante atmósfera había prestado su valioso apoyo.

Los jugadores se presentaron en número de 18, que se dividieron en los dos bandos de encarnados y azules.

Al bando encarnado le tocó elegir el costado en que debía jugar, eligiendo cara al sol. La primera parte del juego, así como todo él, fué muy disputada, pareciendo sin embargo decidirse la ventaja por los delanteros azules, los cuales lograrou introducir tres veces la pelota, y seguramente la hubiesen entrado más á no experimentar su capitán Mr. Reeves dos faltas de dirección cuando había logrado colocar la pelota frente á la puerta.

Los azules en esta primera parte obtuvieron dos puntos. Con la segunda parte cambió la suerte de los partidos, pues en ella, á pesar del empeño con que se disputaba el terreno por ambos bandos, logró el encarnado tres puntos y uno tan sólo los azules. En resumen, el partido hubiera sido de primera é inmejorable á haber reunido los once jugadores de rúbrica por cada bando.

***

Bien por los catalanes.—Han comenzado los trabajos para levantar un nuevo frontón en la ciudad de Tarrasa.

***

Valiente delito.—Por entregarse á las expansiones del sport vasco, á la hora en que tocaban á vísperas, fué detenido un joven en Rentería.

***

Jai-Alai almeriense —En este frontón continúan jugándose los días festivos, por varios aficionados, grandes partidos de pelota, á los cuales acude siempre gran número de espectadores.

La afición, por lo que se ve, no decae en la ciudad de Almería, y ya que allí poseen un bonito frontón, sus propietarios debían contratar un buen cuadro de jugadores, que al par de satisfacer los deseos de los muchos partidarios del sport vasco, harían un buen negocio.

***

Para los ciclistas.—El 11 de Mayo próximo tendrá lugar la renombrada carrera *París Burdeos*, organizada por el periódico francés *Le Velo*.

Se han dividido en tres categorías, los corredores que en ella tomarán parte, y son éstas: *Corredores de velocidad, amateurs* y *routiers*.

***

Petición justa.—Varios vecinos de Durango han presentado una instancia al Ayuntamiento de aquella villa en súplica de que la pared del frontón se atrase hasta el camino que conduce á la estación del ferrocarril, para cuya importante mejora cede gratuitamente el terreno D. Juan María de Bengoa.

Si, como se espera, el Ayuntamiento accede á lo solicitado por sus administrados, este frontón será uno de los mejores de España, como antes era el más antiguo.

***

Ya llegó.—Desde la semana pasada se encuentra entre nosotros el gran Irún, después de haber estado entregado por algunos días á su afición favorita, la caza.

Su última campaña en Barcelona, no ha podido ser más brillante, designándole sus entusiastas partidarios de la ciudad Condal, que son muchos, con el dictado de *coloso*.

Cuando este número llegue á manos de nuestros lectores es posible que Juan José se encuentre oyendo los aplausos de los concurrentes á Euskal-Jai y haciendo bueno el dictado de los barceloneses.

***

Un buen partido a pala.—En el frontón de Bilbao, y á puerta cerrada, se jugó no ha muchos días un partido de pelota, á pala, mano á mano, entre un conocido industrial guipuzcoano que reside allí hace muchos años, y un marino de Abando, ya retirado de su profesión.

El partido, que resultó superior, llamó la atención de los invitados por la maestría y vigor con que lucharon los contendientes, igualándose dos veces, y siendo por fin el triunfo del de Abando, por cuatro tantos.

Ambos jugadores demostraron ser unos palistas de primera, entre los pocos que hoy se dedican á esta clase de juego.

***

Nuevo trinquete.—Para uno de los días de la presente semana estaba anunciada la inauguración de un trinquete en Burjasot (Valencia), con un gran partido de pelota, tomando parte los jugadores Galapán, Rata y Rabosa, por una parte, y por otra Font, Tonet de Ondara y Angelino de Murla.

FOTOGRAFÍA COMPAÑY
VISITACIÓN, 1 Y FUENCARRAL, 29
MADRID

2008 Ministerio de Cultura

Il. 24) pàgina 587 de la revista *El Pelotari*. 28 febrer 1895.

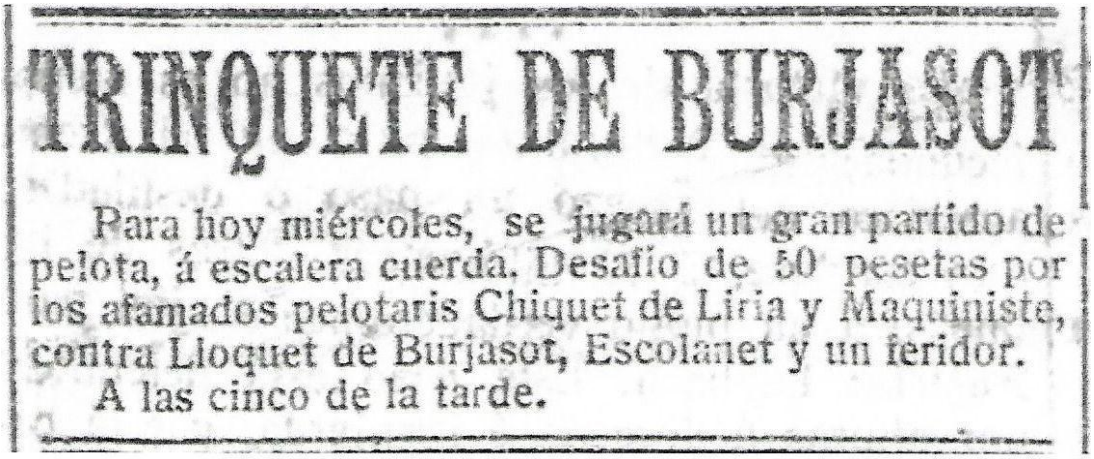

TRINQUETE DE BURJASOT

Para hoy miércoles, se jugará un gran partido de pelota, á escalera cuerda. Desafío de 50 pesetas por los afamados pelotaris Chiquet de Liria y Maquiniste, contra Lloquet de Burjasot, Escolanet y un feridor.

A las cinco de la tarde.

Il. 25) Retall de l'anunci de partida en el trinquet de Burjassot.

Document: periòdic *El Pueblo*, de **16 agost 1916**.

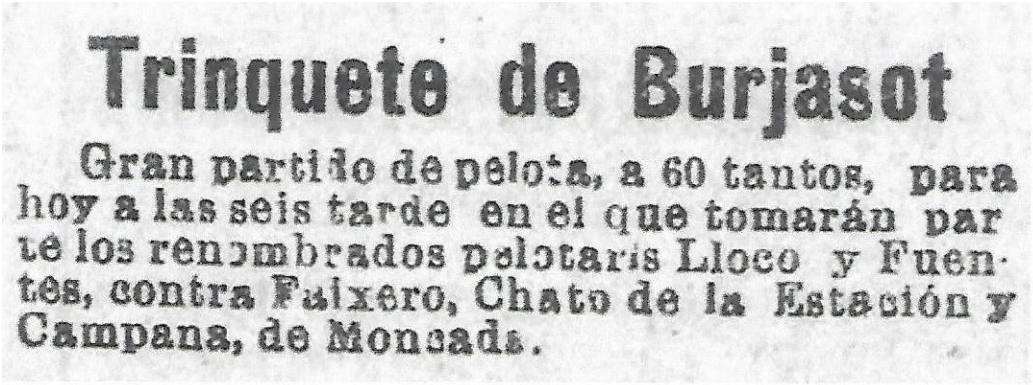

Trinquete de Burjasot

Gran partido de pelota, a 60 tantos, para hoy a las seis tarde en el que tomarán parte los renombrados pelotaris Lloco y Fuentes, contra Faixero, Chato de la Estación y Campana, de Monsada.

Il. 26) Retall de l'anunci de partida en el trinquet de Burjassot.

Document: periòdic *El Pueblo*, de **15 agost 1928**

(Documentació aportada per A.C.M.)

BIBLIOGRAFIA

• "Topografía médica de Burjasot".- Arturo Cervellera Castro
Valencia, 1.923
• El Trinquet.- Llorenç Millo.- Prometeo, S.L.-
Valencia, 1.976
• El joc de pilota.- Llorenç Millo.- Eliseu Climent Editor.-
Valencia, 1.982.
• Boletín Informativo. Círculo Católico. -Bodas de diamante de Juventud Artística-.
Burjassot. -Nadal 1.984.
• Llibret del XXV aniversari. Falla Cristófol Sorní - Mestre Ferràn Martin.
Burjassot, 1.994.
• "Valencia y Burjasot en la literatura barojiana".- Dr. D. Juan José López Laguarda.- Centre de Cultura Valenciana.-
Valencia.- 1.957
• "Gran Enciclopedia de la Región Valenciana". -Miguel A. Mas Ivars.
Valencia.- 1.972
• Burjassot, pretèrit i present. - Santiago López Garcia
(s./p. - parts divulgades).- 1.977
• Burjassot, su historia, costumbres y tradiciones. Santiago López Garcia (s./p. - parts divulgades).- 1.977
• Aproximación a la historia de Burjassot y su entorno.- Santiago López Garcia.-
Ilm. Ajuntament de Burjassot.- 1.989
• Arquitectura i ingenieria civil de caracter rural i agrari en el territori de Burjassot i la seua area inmediata.- Santiago López Garcia.- Ent. Cult. Val. El Piló.-
Burjassot, 1.994
• La pilota valenciana. El deport d'un poble viu.- Aureli López i Muñoz.
Paterna.- any 1.984.
• Estudi tipològic i catàleg dels trinquets.- Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
Valencia.- any 1.986
• Vocabulari del joc de pilota.- Gabriel Garcia i Frasquet, Frederic Llopis i Bauset.- Conselleria de Cultura, E.i C.-
Valencia.- 1.991.
• El Genovés.- Toni Mollà.- Tàndem Edicions.
Valencia.- any 1.994

Llopis Bauset, Frederic. *El Joc de pilota valenciana*. Edita, Ajuntament de Valéncia. 1987.

Conjunt de varis autors. *Vocabulari del Joc de Pilota*. Acadèmia V. de la Ll. Valéncia 2010.

Garcia Frasquet, Gabriel, i Llopis Bauset, Frederic. *Vocabulari del joc de pilota*. Edita, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. Valéncia. 1991.

Soldado, Alberto. *Joc de Pilota. Historia de un Deporte Valenciano*. Diputació de Valéncia. 1998.

Hemeroteca.

Revista *El Pelotari*. 28 febrer 1895.

Revista *El Pelotari*. 21 març 1895.

Periòdic.- *El Pueblo*. Anys 1916; 1920; 1928.

Periòdic.- *El Mercantil Valenciano*. 10 agosto 1934.

Il 27) Alonso Castillo, Arturo i López Garcia, Santiago. *El trinquet de Burjassot*. Sèrie *Quaderns monogràfics sobre Burjassot, nº 1* . Associació Cultural L'Almara. Burjassot 1995.

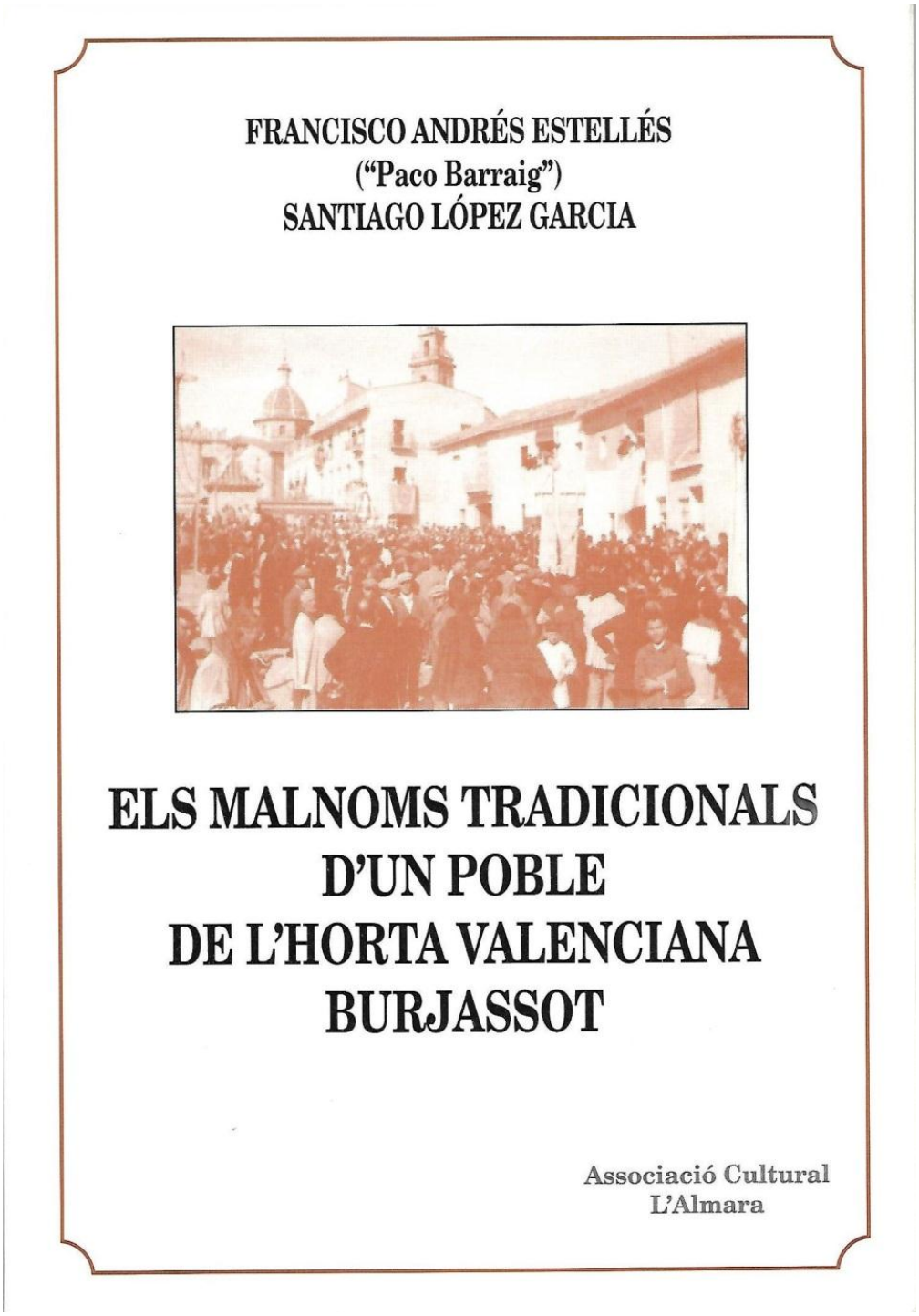

Il. 28) Andrés Estellés, Francisco ("Paco Barraig") i López Garcia, Santiago. *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta valenciana*. Burjassot. Edicions de l'Associació Cultural l'Almara. 1997.

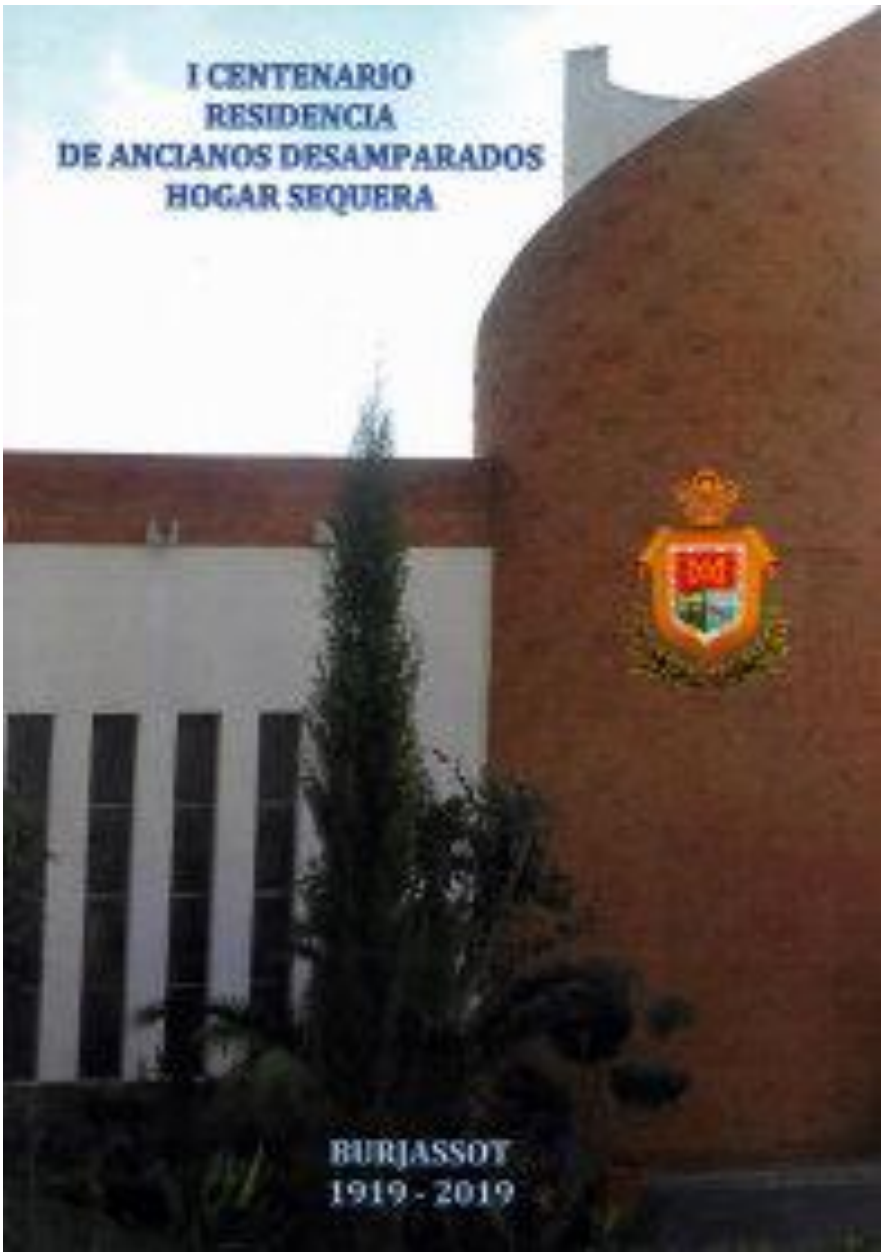

Il. 29) Cervellera Moscardó i atres. *1 Centenario Residencia de Ancianos Desamparados Hogar Sequera de Burjassot 1919-2019*. Congregación Hermanitas de los Ancianos Desamparados. Burjassot 2019. Edició i Coordinació: Arturo Cervellera Moscardó.

Il. 30) Vista de l'explanada del Pati de Sant Roc, on s'aprecia, a la dreta, un tros de la muralla del trinquet, ab els seus contraforts, el dia de la creu, ab la benedicció del terme municipal des de la creu de les Siges. Any 1920. Fotografia aportada per Manuel Bort Almenar†.

Este llibre, titulat "El món del trinquet de Burjassot" editat en format digital, compost, concretament, per a servir de cohesió i animar i distraure als veïns que tinguen voluntat de llegir-lo en estes jornades de quarantena, per l'estat d'alarma, s'ha començat a escriure el dia 27 de març, i s'ha acabat d'escriure el 31 de març del malaurat 2020.